

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

**Vliv tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu
specializovaných odborníků**

Bakalářská práce

Autor: Gabriela Raková
Studijní program: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert
Oponent práce: Mgr. Adéla Marešová

Zadání bakalářské práce

Autor: Gabriela Raková

Studium: P21P0242

Studijní program: B0923A190001 Sociální patologie a prevence

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Vliv tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků**

Název bakalářské práce AJ: The Influence of Corporal Punishment on the Development of an Individual From the Point of View of Specialized Experts

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá vlivem tělesných trestů na vývoj jedince. Teoretická část práce je zaměřena na tradici tělesných trestů v České republice. Dále se zabývá norským modelem, který tělesné tresty zcela zakazuje. U norského modelu práce zkoumá efektivnost a možnost převzetí do naší společnosti. Cílem výzkumu je zjistit, jak na tělesné tresty pohlíží specializovaní odborníci. A dále také to, zda máme vhodné alternativy trestů, které by se využívaly k trestání v případě, že by se tělesné tresty zrušily. Mělo by se jednat o alternativy, které by dětskou psychiku netraumatizovaly ještě více. Empirická část má kvalitativní charakter a výzkum je prováděn pomocí rozhovorů.

GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených*. Malvern, 2012. ISBN 80-87580-06-6.

KNYTL, Martin a Lucie KŘIVÁNKOVÁ. *Typografie a odborný text: průvodce pro zpracování nejen závěrečných prací*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2020. ISBN 978-80-7435-813-5.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Grada, 2006, 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0.

MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER. *Psychická deprivace v dětství*. Karolinum, 2011, 577 s. ISBN 978-80-246-1983-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. Portál, 2015, 124 s. ISBN 978-80-262-0852-5.

Zadávající pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert

Oponent: Mgr. Adéla Marešová

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce PhDr. Jana Huberta samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 3.4.2024

Gabriela Raková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Janu Hubertovi za trpělivé a odborné vedení, cenné připomínky a pomoc při zpracování bakalářské práce. Mé poděkování také patří zúčastněným informantům za jejich odborný názor a participaci na výzkumném šetření.

Anotace

RAKOVÁ, Gabriela. *Vliv tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024. 71 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá vlivem tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků. Teoretická část se zaměřuje na charakteristiku tělesných trestů, dále na vývoj postojů vůči tělesným trestům a také na vliv tělesných trestů na vývoj jedince, což je klíčovým tématem této práce. Teoretická část se také zabývá psychickým vývojem dítěte, jeho schopnostmi a možnostmi v určitém stádiu, vůči kterým by měla být výchova uzpůsobena. Dále se práce zaměřuje na různé styly výchovy a jejich výchovné metody. V tomto kontextu je zmíněn i norský výchovný model. Empirická část se opírá o kvalitativní přístup využívající metodu polostrukturovaného rozhovoru. Cílem výzkumného šetření je zjistit, jaký mají specializovaní odborníci pohled na vliv tělesných trestů na vývoj jedince.

Klíčová slova: vliv tělesných trestů, psychický trest, vývoj jedince, dítě, rodič, výchova, alternativy trestání

Anotation

RAKOVÁ, Gabriela. *The Influence of Corporal Punishment on the Development of an Individual From the Point of View of Specialized Experts*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 71 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor's thesis deals with the impact of corporal punishment on individual development from the perspective of specialized experts. The theoretical part focuses on the characteristics of corporal punishment, as well as the evolution of attitudes towards it and its influence on individual development, which is a key theme of this work. The theoretical section also examines the psychological development of children, their abilities, and possibilities at specific stages, for which education should be adapted. Furthermore, the thesis explores various parenting styles and their methods. In this context, the Norwegian parenting model is mentioned. The empirical part relies on a qualitative approach using semi-structured interviews. The research aims to determine how specialized experts view the impact of corporal punishment on individual development.

Keywords: influence of corporal punishments, psychological punishment, individual development, child, parent, upbringing, alternative forms of punishment

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod	9
1 Tělesné tresty.....	11
1.1 Vývoj postojů k tělesným trestům	12
1.2 Vliv tělesných trestů na jedince	14
2 Psychický vývoj dítěte	18
2.1 Faktory ovlivňující psychický vývoj jedince.....	20
2.2 Vybrané psychologické vývojové teorie.....	23
3 Výchovné styly.....	27
3.1 Liberální výchova	28
3.2 Demokratická výchova	29
3.3 Autoritativní výchova	30
3.4 Norský výchovný model.....	31
4 Výzkumné šetření	34
4.1 Cíl výzkumného šetření, výzkumná otázka, výzkumný problém.....	34
4.2 Metodologie výzkumného šetření.....	36
4.3 Charakteristika výzkumného souboru	36
4.4 Analýza a interpretace dat.....	37
4.5 Shrnutí výzkumného šetření	46
Závěr	52
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam objektů.....	58
Přepis rozhovoru s I4.....	59

Úvod

Tělesné tresty ve výchově jsou poslední dobou velice kontroverzním tématem, které vyvolává čím dál tím více otázek. V naší společnosti je téma tělesných trestů velmi diskutované, v důsledku čehož se objevuje spousta nových názorů. V oblasti výchovy dětí došlo v posledních desetiletích k významným změnám. Jedním z významných trendů je právě upouštění od tělesného trestání a hledání alternativních způsobů vedení k disciplíně. Tento vývoj je odrazem společenských změn a narůstajícího důrazu na práva dítěte. Nicméně, otázkou stále zůstává, jaký výchovný styl a jaké formy trestání jsou nejúčinnější, ale zároveň netraumatizují jedince stejně či více jako již zmíněné fyzické tresty. Někteří rodiče a odborníci považují fyzické tresty za legitimní a účinný způsob, jak své dítě naučit poslušnosti a disciplíně, zatímco jiní je odmítají a považují je za násilné a škodlivé pro psychický vývoj dítěte. V této práci se zabývám právě vlivem tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků, přičemž speciální apel věnuji pohledu psychologickému.

Má bakalářská práce se v počátku zaměřuje na pojetí a definice tělesných trestů. Dále popisuje vývoj postojů k využívání tělesných trestů, který prošel v průběhu času významnými změnami. Od dřívějšího akceptování a obhajování tělesných trestů jako nezbytného nástroje výchovy, až k dnešnímu zpochybňování. Na konci první kapitoly, se zaměřuji na klíčové téma celé práce, a to právě na vlivy tělesných trestů na vývoj jedince.

V druhé kapitole se zabývám psychickým vývojem dítěte, jeho samotným průběhem, ale také klíčovými faktory, které vývoj jedince ovlivňují. Nejedná se pouze o genetické informace, které jsou dítěti předány, ale i o prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a o lidi, se kterými se stýká. V této kapitole také zmiňuji dva významné psychology, Johna Bowlbyho a Erika Eriksona, kteří svými teoriemi důležitě přispěli vývojové psychologii a objasnili, co dítě během svého vývoje nejvíce potřebuje. Oba psychologové se shodli, že velmi významným aspektem je vztah dítěte a matky. Pokud je však tento vztah narušen, dítě se setkává s řadou komplikací, které mohou přetrvávat po celý život. Jednou z příčin narušení tohoto pouta, může být právě neuvážené a násilné využití tělesného trestu, a proto jsou teorie Bowlbyho a Eriksona pro nás v rámci tohoto tématu klíčové. Obecné pochopení vývoje je prvním předpokladem k lepšímu zacházení se samotným dítětem. K tomuto je třeba vědět, co dítě v určité vývojové fázi zvládne, jaké jsou jeho možnosti a schopnosti. Výchova by k těmto aspektům měla přihlížet a zcela určitě by k tomu měla přizpůsobit své výchovné techniky.

V návaznosti na předchozí téma se zaměřuji na různé výchovné styly, které se vyskytují v naší společnosti. Postupně je představena liberální, demokratická a autoritativní výchova. V tomto textu není cílem nalézt jeden správný výchovný styl, ale představit jejich důležité aspekty a zhodnotit jejich klady a zápory, které jsou již odborníky probádány. Kapitulu a svou teoretickou část zakončuji představením norského výchovného stylu, který se v posledních letech stal poměrně populárním, inspirativním, ale zároveň také diskutovaným. Ve své práci se zaměřuji na důvod vzniku tohoto modelu, na jeho podstatu, ale také na jeho pozitiva či negativa. Cílem teoretické části je primárně snaha poukázat na problematiku tělesných trestů a na jejich možný negativní dopad na vývoj jedince, který ho může ovlivňovat a provázet po celý život.

Cílem empirické části je snaha zmapovat názory specializovaných odborníků na problematiku tělesných trestů a na jejich potencionální vliv na vývoj jedince. Dále se mé výzkumné šetření zabývá psychickými tresty, jejich přítomností ve společnosti a škodlivostí. Snahou empirické části není pouze poukázat na škodlivost využívání fyzických a psychických trestů, ale také najít alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince, ale zároveň ho vychovávají a v životě ho posouvají pozitivním směrem. Poslední část mého výzkumného šetření se zabývá otázkou možného přenesení norského stylu výchovy do naší společnosti.

Samotné mapování názorů je uskutečněno pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Pro realizaci výzkumného šetření jsem se rozhodla využít kvalitativní metodu, jejíž cílem je získat podrobné a jedinečné pohledy specializovaných odborníků zabývajících se tímto tématem.

Práce by mohla sloužit pro obecnou osvětu, a to především pro rodiče a vychovatele, kteří mají v rukou to nejcennější, co naše společnost má, a to naše potomky. Naše děti pro nás totiž představují to nejhodnotnější dědictví. Jedná se o budoucí nositele hodnot a tvůrce změn. Investice do jejich správné výchovy je investicí do budoucnosti společnosti. Do budoucnosti, kde budou žít silní a vyrovnaní jedinci.

1 Tělesné tresty

V oblasti výchovy dětí došlo v posledních desetiletích k zásadním změnám. Jedním z významných trendů je postupné upouštění od tělesných trestů. Tento vývoj je odrazem společenských změn a narůstajícího důrazu na práva dítěte. Nicméně, výzkum z roku 2022 ukazuje, že více jak jedna třetina rodičů stále a pravidelně ve své výchově fyzických trestů využívá (Šára, 2023).

Matějček charakterizuje podstatu tělesného trestu jako jednoduchý, ba možno říci primitivní výchovný zásah. Tento akt je, dle autora, možné respektovat v kojeneckém, batolecím a předškolním věku, kdy dítě přijímá podněty přímým tělesným kontaktem. Výchovné zásahy prostřednictvím tělesných vjemů jsou mu tedy v těchto obdobích nejsrozumitelnější. Pokud jsou ale užity v jiném vývojovém období, sám Matějček je pokládá za bezvýznamné a označuje je jako *tresty na nejnižší úrovni* (Matějček, 2015).

Vaníčková popisuje tělesný trest jako úmyslné či záměrné způsobení bolesti atakem na tělo pro kázeňský přestupek. Existuje několik forem tělesných trestů a v rozmanitosti klade meze pouze fantazie vychovávajícího. Mezi nejčastější tělesné tresty patří pohlavek, facka, výprask rukou, výprask předmětem a třesení. Vaníčková ve své publikaci jako další tělesné tresty uvádí kopanec, škrcení, praštění hlavou o zeď, přivazování ke stolu nebo stromu, sypání pepře na ruce, zalepování úst leukoplastí anebo například ponořování rukou do horké nebo ledové vody (Vaníčková, 2004). U těchto trestů by se ale již nabízela diskuse, zdali se nejedná o týrání jedince. Gershoff tělesný trest pojímá jako chování, které nevyústí v podstatné zranění, zatímco zásahy, kterými může dojít ke zranění, považuje za týrání (Gershoff, 2002). Vaníčková ve své knize *Tělesné tresty dětí* vysvětluje, že z tělesného trestu se stává týrání, pokud dochází k potrestání pomocí předmětu, pokud je bití záměrně směřováno na citlivé části těla či pokud na těle zůstávají stopy po užití násilí, jako jsou například modřiny a škrábance (Vaníčková, 2004). Avšak, tato práce se zabývá pouze tělesnými tresty. Část textu týkající se týrání byla zde zmíněna pouze pro upřesnění, co odborníci považují za tělesné tresty, které se mohou objevovat ve výchově, a co už vnímají jako týrání.

Jak již bylo zmíněno, více jak jedna třetina rodičů neustále při své výchově využívá fyzických trestů. Tento typ rodičů považuje tělesné tresty za účinné a užitečné. S největší pravděpodobností je při výchově využívají právě proto, že sami tímto způsobem byli vychováváni, čímž se dostáváme k důvodům uplatňování těchto trestů. Ty jsou popsány v knize *Respektovat a být respektován*. Prvním důvodem k trestání je snaha rodičů dítě umravnit a předat mu správné hodnoty a principy. Trest tedy slouží jako hranice, která

vymezuje správné způsoby chování a zároveň zamezuje nežádoucím projevům. Druhým důvodem je převzatý sociální model, který si rodiče přinášejí ze své primární rodiny a jsou přesvědčeni, že trestání ve výchově je nezbytné. Třetím důvodem jsou emoce, a to konkrétně ty negativní, přičemž trest funguje jako ulevující ventil. Další příčinou trestání je trest z nadřazenosti, kdy si rodiče utvrzují svou pozici autority. Pátou příčinou je nevědomost, tedy použití fyzického trestu na základě vlastní bezmoci. Šesté a sedmé odůvodnění spolu souvisí, jedná se o časový stres a pohodlnost. V obou případech se vychovatelé snaží vyřešit situaci co nejrychleji a příliš nehledí na důsledky svého aktuálního jednání. Poslední příčinou jsou osobní problémy rodičů, kdy trest slouží jako odreagování od vlastních problémů (Kopřiva et al., 2008). Z toho tedy vyplývá, že tělesný trest a trest obecně není využíván pouze jako výchovný prostředek, ale mnohdy může být zaměněn za afektivní reakci rozzlobeného rodiče.

V této části textu jsme si vysvětlili, co je tělesný trest, jaké jsou jeho formy, jaký je rozdíl mezi trestem a týráním a také důvody, proč jsou stále ve výchově využívány. Součástí výchovy a naší kultury jsou od nepaměti, a proto považují za důležité se podívat na jejich počátek a jak se staly poměrně zásadním prvkem naší tradiční rodiny.

1.1 Vývoj postojů k tělesným trestům

Trestání je staré jako lidstvo samo. Pohled na trestání se však postupem času humanizoval. Tato podkapitola se zabývá vývojem vnímání tělesných trestů a zaměříme se konkrétně na to, jak se z běžné a společensky akceptované metody výchovy staly tělesné tresty nežádoucími a jsou vnímány spíše jako negativní a neúčinné.

V minulosti bylo fyzické trestání dětí běžnou praxí. Rodiče, učitelé a další autority používali bití, plácnutí, nebo jiné formy fyzického nátlaku k disciplíně. Tyto metody byly vnímány jako legitimní a nezbytné pro správnou výchovu.

Tresty tedy tvoří nedílnou součást lidské historie. Bohužel se nikdy nepodařilo s velkou přesností dopátrat první zmínky o tělesných trestech v přírodních matriarchálních společnostech. Nicméně, z patriarchální společnosti se dochovaly různé kresby a historické prameny, které otce vykreslují jako trestajícího rodiče, čímž se dostáváme ke starověkému Římu (Vaníčková, 2004).

Ve starověkém Římě bylo dítě bezprávným jedincem v patriarchální rodině. Stát do této sociální skupiny nikterak nezasahoval, a proto tedy společnost neposkytovala jednotlivci žádnou ochranu. V patriarchální rodině byl otec autoritou a také byl

vlastníkem svého dítěte. Otec mohl své dítě prodat, bít či ho dokonce zneužívat jako sexuální objekt (Lojková, 2012). V knize *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě* autoři popisují pojem *Patria potestas*, což ve starém Římě znamenalo, že otec může se svým dítětem nakládat, jak se mu zlíbí (Dunovský, Dytrych, Matějček a kol., 1995). Plnohodnotným člověkem se dítě stalo až ve chvíli, kdy dosáhlo plnoletosti, nebo když bylo prohlášeno za dospělé v rámci rituálů (Lojková, 2012).

Od nepaměti byla rodina prvním výchovným činitelem a dříve byla dokonce jediným. V době, kdy byla rodina hospodářskou jednotkou, se dítě postupně začleňovalo do chodu domácnosti a získávalo potřebné vědomosti pro život v rodině. Postupem času se nositelem výchovy a vzdělávání stala církev a světské instituce, díky čemuž se výchovné působení rodiny zmenšovalo. V této době rodina nebyla však místem citového zázemí ani emocionální kultivace (Vaničková, 2004).

Změnu v postavení dítěte můžeme sledovat přibližně od 15. století. V tomto období se měnil pohled na dítě. Rodiče se svými dětmi začínají zabývat a objevuje se tzv. *fenomén mazlení s dítětem*. Přetvoření společnosti prostřednictvím výchovy a vzdělávání na základě svobodného rozvoje jedince, dosáhlo vrcholu v 16. století. Vliv osvícenství velmi formuloval postavení dítěte ve společnosti, díky čemuž vznikaly i nové požadavky na výchovu. 19. století je označováno jako *století dítěte*, kdy se přijaly tři zásadní právní dokumenty na ochranu dětí. Díky těmto dokumentům se začalo dbát na demokratizaci rodinného života, omezení bezmezné moci formálních autorit, zdůraznění přirozené a rozumné výchovy a v neposlední řadě prioritizace emocionality a citlivosti vůči násilím, křivdám a bezpráví vůči dětem (Vaničková, 2004).

Ovšem není tomu tak, že by snahy o lepší zacházení s dětmi vznikaly až za dob osvícenství či v 19. století a tělesné tresty by byly užívány zcela nekriticky. Například v 11. století vystoupil svatý Anselm proti krutému zacházení s dětmi. V tomto kontextu také nelze nezmínit Johna Locke a třeba J. J. Rousseaua, který prosazoval přirozené a praktické působení na jedince. Jako posledního v rámci historie zmiňuji Jana Amose Komenského, který, jak Vaničková uvádí ve své knize, požadoval, aby se výchova vzdala všech násilných metod a respektovala přirozený vývoj jedince. Také zdůrazňoval, že kázeňské tresty nesmí být využívány pro nedostatečné znalosti, ale pouze pro umravňování neposlušného chování. A nakonec by měl trest být mířen tak, aby potrestaný chápal, že trest je míněn v jeho dobro (Vaničková, 2004).

V současnosti jsou tělesné tresty ve všech vzdělávacích institucích zakázané, nicméně, stále existují rodiny, ve kterých se tělesné tresty jakožto výchovné prostředky

uplatňují. Někteří rodiče věří, že tělesné tresty jsou účinné a legitimní, jiní je zase považují za škodlivé a traumatizující. V návaznosti na strach z tělesných trestů se také někteří vychovávající uchylují k psychickým trestům, které se zdají jako méně škodlivé, nicméně různí odborníci tvrdí, že představují velké riziko (Kopřiva et al., 2008). Psychickým trestům se ale budeme věnovat později.

Tuto podkapitolu bych ukončila tím, že tělesné trestání pro nás představuje kulturní a tradiční záležitost, které se nejsme zatím schopni všichni vzdát. Avšak co způsobují tělesné tresty a jaký mají vliv na jedince? To je tématem následujícího textu.

1.2 Vliv tělesných trestů na jedince

Při výchově jsou často používány metody využívající fyzickou sílu, jejichž cílem je usměrnit neposlušné dítě či zredukovat určitý typ nežádoucího chování. V mnoha případech se však nejedná o záměrnou a racionální výchovnou metodu, ale spíše o nezvládnutou reakci rozhněvaného rodiče. Z mnoha výzkumů již víme, že fyzické tresty mají negativní dopad na vývoj jedince. Proč tedy ale rodiče tento typ trestu stále využívají?

Na to odpovídá v rozhovoru dětský psycholog PhDr. Václav Mertin, který se domnívá, že rodiče takto trestají zejména proto, že žádný jiný způsob neznají. Tento typ trestu byl využíván jejich rodiči a děti se nejlépe učí nápodobou. Je tedy logické, že si tento vzorec již dospělí lidé přenášejí i do svých domácností. Pouze totiž opakují vzorce svých největších dětských autorit, a to *maminky a tatínka*. Dalším důvodem, dle Mertina, je hektická doba a s tím související i nedostatek času, díky čemuž si rodiče nemají prostor rozšiřovat své znalosti o výchově. Navíc v mnoha domácnostech jsou rodiče nuceni řešit závažné problémy, týkající se například financí či partnerských neshod. Žijí tedy ve stresu, a tak je i sebemenší maličkost může vyvést z míry. Tělesný trest se tedy pak zdá jako rychlé a efektivní řešení. Nicméně, ve chvíli, kdy jsou dospělí v roli rodiče, nemělo by jejich dítě být pro ně hromosvodem (Ježková, Krtičková, 2023). Bohužel si tento fakt spousta rodičů nedokáže zvnitřnit, a tak se uchylují k trestům. Jaký je ale smysl trestu a jak ho vnímá dítě?

Pokud dítě trestáme, sdělujeme mu tím, že něco dělá špatně a mělo by to napravit. Dítě to však vnímá jinak. A to tak, že mu odepíráme lásku a že mu křivdíme. Vnímání trestu dítětem se odvíjí od věku, avšak u jakkoli starého dítěte by se rodičovská výchova neměla zaměřovat na potrestání a dávání mu najevo, že v něčem pochybilo. Jako mnohem

vhodnější se jeví trpělivé a opakované ukazování hranic. Důležité je mít také na paměti, že dítě není stejně schopné a vyvinuté jako dospělý jedinec, a proto vnímá svět optikou úměrnou svému věku. Často tedy dítě nepáchá škody úmyslně, nechce rozčilovat své rodiče, ale chce zkoumat a poznávat svět. Nicméně, ještě není schopno domýšlet všechny důsledky vyplývající ze svého konání, a proto také nemusí někdy rozumět tomu, co udělalo špatně a proč je vlastně trestáno (Ježková, Krtičková, 2023).

V ideálním případě, zejména z pohledu rodičů, by to mělo fungovat tak, že když potomek něco provede, přijde trest, dojde k poučení a situace se už nebude opakovat. Takto to ale bohužel spíše nefunguje. V této situaci vyvstávají dva možné scénáře. Buď se dítě stane přehnaně úzkostným a v obavě z trestu začne lhát a podvádět, nebo jedinec nebude cítit absolutně žádnou zodpovědnost za své chování a bude se podle toho činit (Mertin, 2013). Toto jsou ale přesně ty typy chování, díky kterým jsou děti trestány, a tak se neustále točíme v začarovaném kruhu, kdy děti opakují vzorce chování, za které jsou již s pravidelností potrestány. Co tedy ale způsobuje konkrétně tělesné trestání? A jaký má vliv na vývoj jedince?

Ptáček tvrdí, že je hned v úvodu potřeba si vyjasnit, že nejenže tělesné tresty nemají pozitivní vliv na vývoj jedince, ale především nefungují, tedy k žádnému pozitivnímu výsledku nevedou. Tělesný trest může pouze chvilkově zmírnit projevy nežádoucího chování. Nejedná se ale o výchovný prostředek, který by zmírnění zajistil u každého dítěte a zcela určitě nefunguje dlouhodobě. Použití tělesného trestu vede k aktivaci stresové osy. Organismus si to vyloží jako formu ohrožení a jakýkoliv zvýšený stres ve výchově, který se opakuje, vede k tomu, že se naše chování, a hlavně vývoj našeho mozku, mění. Díky tomu tedy, že vystavujeme děti opakovaně fyzickým trestům, je neustále exponujeme zvýšeným hladinám stresového hormonu, který se poté promítá do vývoje jedince. Dítě se posléze může jevit jako celoživotně zvýšeně úzkostné a depresivní. Longitudinální studie zabývající se tímto tématem, nám opakovaně ukazují, že i mírné a občasné fyzické tresty, vedou ke zvýšené pravděpodobnosti výskytu minimálně těžkých duševních stavů a vyššímu výskytu duševních onemocnění, a to především z oblasti úzkostně depresivního spektra. Důsledky se ale mohou projevit i v sociální sféře, a to konkrétně s problémem v sociálním uplatnění. Tím nejzávažnějším důsledkem ale je, že děti později replikují násilné chování, a to třeba i ve vztahu ke svému partnerovi (Lifée, 2024).

Vaníčková je přesvědčená, že tělesné tresty představují riziko pro nebezpečný vývoj osobnosti jedince z několik důvodů. Dítě, které bylo fyzicky trestáno, tento model

převezme, bude se učit násilným technikám, které může později využívat. Tělesné tresty ve výchově také ničí pocit jistoty, bezvýhradné lásky, bezpečí a přijetí. Fyzické tresty jsou příčinou úzkosti, která plyne ze strachu z dalšího trestu. Tento typ výchovy v jedinci dále vyvolává zlobu, vztek a hněv, které spouští touhu po pomstě. Tělesné tresty u dítěte také snižují citlivost, soucit a učí je, že trest a násilí jsou projevy lásky. Takové děti v dospělosti inklinují k radikálnímu černobílému vidění světa. Často tyto jedinci netolerují sociální minority, slepě se podrobují autoritě a v obtížných situacích prožívají naučený pocit bezmoci, který v nich spouští agresivní chování. Také tíhnou k profesím, kde součástí pracovních povinností je využití násilí (Vaníčková, 2004).

Jak již bylo naznačeno, následky tělesných trestů nepostihují dětskou duši pouze ve chvíli, kdy je na ni konáno nějaké násilí, ale mohou přetrvávat i do budoucna, a mohou dokonce zasahovat i do života již vyzrálého jedince. Vaníčková tyto následky označujeme jako dlouhodobé a pro představu si jich zde pár uvedeme.

Jako první dlouhodobý následek popisuje Vaníčková ve své knize *trauma*. Jedná se o nadměrně stresující či zatěžující působení dvojího typu. Prvním typem je jednorázové, náhlé či nepředvídatelné trauma. Druhým typem je opakované, bolestivé, předvídatelné nebo také ponižující trauma (Vaníčková, 2004). Tělesné tresty se ve většině případů řadí k druhému typu a pro tento typ je dle Kocourkové charakteristický pocit smutku, strachu a studu, pocit viny nebo spíše absence pocitů, či dokonce apatie. V tomto momentě také dítě mobilizuje své obranné mechanismy proti bolesti a ponížení, může tedy docházet k disociaci, sebedestrukci, identifikaci s agresorem, anebo k popření (Kocourková, 2003).

Popření reálné skutečnosti na jedné straně opravdu dítě chrání a usnadňuje prožívání, bohužel ho ale nechrání před opakováním, brání mu ve vyhledání pomoci a dítě se se situací smíruje. Dlouhodobé následky tělesných trestů je třeba hledat v rovině emocionální. Poškození emocionality má největší následky v oblasti sociální adaptace a v psychosociálním dozrání (Vaníčková, 2004). Jednoduše řečeno, modřinky se zahojí, ale dětská duše, ačkoliv neviditelná, zůstává nadále bolavá.

Druhým dlouhodobým následkem je *naplňování přenosu násilí cestou transgeneračního přenosu, řetězcem rodinného násilí a impresí sociálních vzorců chování*. Řetězec rodinného násilí znamená předávání násilí z osoby s dominantním postavením v rodině na osobu s podřízeným postavením. Forma násilí v rámci přenosu se může lišit. K transgeneračnímu přenosu dochází, když děti, které byly slabými protivníky svým rodičům, dospívají a dostávají se do silné dominantní pozice. Tito

dospělí násilí později neaplikují pouze na svých potomcích, ale také na svých rodičích, kteří zestárli a stali se časem slabšími. Kruh násilí se tedy uzavírá a putuje k další generaci. Impresí sociálních vzorců je myšleno uložení si řešení složitých situací do paměti a jejím automatickým vybavením v situace podobného rázu. Dítě se tedy tímto způsobem naučí řešit problematické situace násilím (Vaníčková, 2004).

Dalším potenciálním dlouhodobým následkem, o kterém se v této práci zmiňuji, je *posttraumatická stresová reakce*. PTSD má mnoho spouštěčů, ale praxe ukazuje, že se rozvíjí častěji u dětí, které jsou vystavovány opakované traumatizaci, ke které dochází po delší dobu. Traumatizace vzniká spíše u dětí, které jsou dlouhodobě fyzicky trestány nežli u jedinců, kteří se setkají s ojedinělým, i když krutým, atakem (Vaníčková, 2004). Faktor, který významně zvyšuje pravděpodobnost rozvinutí PTSD je, že útočící či zraňující osobou je osoba klíčová. Osobou klíčovou se myslí matka a otec, popřípadě další osoby, ke kterým má dítě vytvořené emocionální pouto (Malá, 2003).

Poslední potenciální následky způsobené častými či hrubými tělesnými tresty, o kterých se v této práci zmiňuji, jsou následky, o nichž hovořila docentka Kocourková. Jde především o rizika vzniku nízkého sebevědomí a nedůvěřivosti vůči ostatním lidem. S tím souvisí i jedincova neschopnost prožívat blízkost, protože se příliš bojí dalšího zklamání a zrady. Dalším následkem může být patologický vztah ke svému tělu či internalizace vztahů (Kocourková, 2003).

Z předchozího textu je zřejmé, že tělesné tresty do výchovy nepatří. Fyzické tresty zdravému vývoji dítěte rozhodně nepřispívají a nevytvářejí ani zdravé vyrovnané jedince pro společnost. Jak ale probíhá psychický vývoj dítěte? A proč jsou pro děti tělesné tresty tak silnými podněty, že mohou narušit vývoj? To je tématem další kapitoly.

2 Psychický vývoj dítěte

Biologické a psychologické zrození jedince neprobíhá současně. Biologické zrození je pozorovatelné a dobře ohraničené, zatímco psychologické zrození je pomalu se rozvíjející intrapsychický proces. Psychologický zrod není nikdy ukončen, je stále aktivní a reaguje na všechny důležité životní události, díky čemuž se neustále formuje (Mahler, Pine, Bergman, 2006).

Vývoj psychiky od narození do dospělosti je u člověka mnohem složitější nežli u kteréhokoliv jiného živého tvora. U nižších druhů se jedinec rodí relativně hotový, hned, anebo za velmi krátkou dobu je připravený se sám uživit a chránit před nebezpečím. Zatímco novorozené lidské dítě je naprosto bezmocné a bez cizí pomoci není schopno přežít (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Profesorka a psycholožka Lenka Šulová dělí psychický vývoj na pět klíčových etap. Za první etapu považuje *období perinatální a postnatální, novorozenecké a kojenecké*. V této fázi vývoje je pro dětskou psychiku nejdůležitější, aby se vytvořila jakási harmonie v pozornosti a afektu dítěte a jeho pečovatelů. Nejčastěji považujeme za prvopečovatele matku. Rozvíjí-li se harmonická komunikace mezi dítětem a matkou, dítě získává pocit jistoty, ale také pocit, že je aktivním účastníkem tohoto procesu. Čitelnost a srozumitelnost prostředí a k tomu panující pozitivní a klidná atmosféra, je tím nejlepším, co rodiče mohou udělat pro zdravý psychický vývoj dítěte. Dále je také důležité naplňování základních potřeb jedince, a tak by pečovatelé měli dbát i na dostatek odpočinku, stravy a přiměřené množství podnětů. Naplnění těchto aspektů vede k pozitivnímu rozvoji dítěte, ale také k vytvoření kladného vztahu k pečujícím lidem, k okolí, ale také hlavně k vytvoření pozitivního vztahu k sobě samému. Signálem, že vývoj probíhá dobře, je klidné dítě, které si hraje, dostatečně spí, důvěřuje svým rodičům a nevykazuje panické ataky, když se jeho primární pečovatel na chvíli vzdálí (Šulová, 2023).

Další klíčovou fází je *období batolecí*. Jedná se o období autonomie, kdy se jedinec snaží alespoň částečně osamostatňovat od svých rodičů. Začíná samostatně chodit a umí si přidržit hrníček při pití, čímž posiluje svou sebedůvěru. V tomto období se také rozvíjí řeč, a to nejčastěji za pomoci matky jedince, která převádí předřečové projevy do srozumitelného jazyka. Pro batolecí období je také typické slovíčko *proč*, protože ho batole velmi často využívá k zjišťování nových skutečností, čímž přispívá svému rozvoji samostatnosti. Dítě dále rozvíjí své motorické schopnosti, kdy už zvládá chůzi se schodů a do schodů, pomáhá s oblékáním a stolováním. Podle profesorky Šulové se jedná

o období, kdy jedinec ještě stále vyžaduje individuální péči v rodinném prostředí. Prostředí rodiny je, dle jejího názoru, vhodnější zejména proto, že se mezi druhým až třetím rokem objevuje tzv. *negativismus*, který se vyznačuje svéhlavostí a odporem k pokynům dospělých. A je tedy lepší, pokud je tato fáze zvládnuta pečujícími tolerantními rodiči než prosazováním disciplíny v kolektivu, kde musí vychovatelé apelovat na jasná pravidla (Šulová, 2023).

Období předškolního věku je třetí klíčovou fází psychického vývoje. Jedná se o dobu velké aktivity a kreativity. Dítě začíná samo spontánně vyhledávat vrstevníky a postupně se uvolňuje z náručí svých rodičů. Jedinec projevuje touhu po samostatnosti a rodiče by mu ji měli alespoň do jisté míry poskytnout. Pokud rodiče již takto časné své dítě budou podporovat v samostatných pokusech, nastartují tak *proces autoregulace*. Dítě by si v této fázi mělo uvědomit svou odlišnost, jedinečnost, možnost o sobě rozhodovat, o tom, s kým si chce hrát a s kým naopak ne. Rozvíjet ale toto povědomí je poměrně náročné, protože většina dětí je v tomto období již v nějaké kolektivní instituci, kde se musí podřizovat řádu a disciplíně celé skupiny, a tedy už z podstaty není možné jedinci poskytovat individuální péči s respektem, a tím rozvíjet jeho jedinečné vývojové možnosti (Šulová, 2023).

Předposlední fází je dle Šulové *období mladšího školního věku*. V tomto období je klíčové, aby si dítě našlo dospělého, kterému důvěřuje, a který jedinci věnuje svůj čas. Dítě již v této fázi aktivně naslouchá a stojí o trávení společného času s rodiči. Čas s rodiči jedinec vnímá jako odměnu a je potřeba, aby pečující osoby své dítě aktivně zapojovaly do společných aktivit. Také se jedná o období, kdy jedinec začíná naplňovat povinnou školní docházku. Tento přechod je pro dítě poměrně náročný, a proto je důležité, aby učitel zařadil probíranou látku do širšího kontextu a upřesnil, v čem probíraná látka jedinci v životě pomůže a kde ji využije. Dítě v této chvíli však není ještě připraveno samostatně plnit školní povinnosti, a tak by rodiče měli dítěti pomáhat s vypracováním úkolů, učit se, vysvětlit mu, jak se vlastně učit a pomoci mu najít své možnosti, schopnosti, talent, ale i limity (Šulová, 2023).

Posledním obdobím je *dospívání*. Jedná se o fázi, která je relativně dlouhá. Je to období změn, a to jak fyziologických, tak psychosociálních. Dospívání začíná u dívek dříve, nicméně u chlapců je poté proces rychlejší, a tak se prvotní náskok dívek později dorovná. V tomto období hovoříme o tzv. *kritickém realismu*, kdy dospívající projevují značnou kritičnost, a to nejen vůči autoritám, ale i vůči společnosti a sobě samému. Jedinci v této fázi prochází mnoha změnami, včetně změn tělesných, se kterými jsou často

nespokojení, z čehož pramení jejich kritičnost a nespokojenost se sebou samotným, a důsledkem toho je utíkání k dennímu snění, kde si představují svět jakožto ideální místo. Je to období hledání vlastní identity, mají pochyby o své roli, a proto se často stahují do vrstevnických skupin, kde se cítí přijímáni. Dospívající jedinci jsou velice egocentričtí a zaměřují se pouze na sebe. V rámci změn a nespokojeností s vlastní osobou se u dospívajících zvyšuje riziko sebepoškození či sebevražd. Pocity rozkolísanosti nevycházejí pouze z hormonálních změn, ale i díky dozrávání kognitivních struktur. V tomto období je klíčová role rodiče. Rodič by měl být trpělivý, tolerantní, měl by se kladně stavět k rozvolňování vztahů se svým dítětem a podporovat svého potomka v osamostatňování (Šulová, 2023).

Toto jsou tedy klíčové fáze psychického vývoje jedince. Tyto etapy byly postavené převážně na základních potřebách a úkolech, které mají být splněny v jednotlivých stádiích vývoje. Jaké ale existují faktory, které vývoj přímo ovlivňují, a hlavně, jak působí na psychický vývoj jedince?

2.1 Faktory ovlivňující psychický vývoj jedince

Psychický vývoj je závislý na různých faktorech, které nemusí být vždy stejně významné. Jejich rozvoj je závislý na individuálně variabilní dispoziční složce a na komplexu vnějších podnětů. Zpracování těchto podnětů je v různé míře předurčeno genetickými předpoklady. Psychický vývoj však závisí na interakci vrozených dispozic a vlivů prostředí (Sameroff, 2010).

Genetické dispozice představují předpoklad pro rozvoj psychických vlastností. Genetické informace jsou zakódovány ve formě genů, které jsou umístěny na chromozomech. Každý jedinec má dvě sady chromozomů. Jedna sada prochází z otcovské zárodečné buňky a druhá z mateřské. Žádný gen se neprojevuje izolovaně, ale pouze v interakci s jinými. Genetické dispozice se nemusí v průběhu života projevovat stále stejně intenzivně. V určitých vývojových etapách se mohou některé projevovat nápadněji nežli předtím. To je jeden z důvodů, proč se rodičům zdá, že se jejich potomci během dospívání tolik mění. Genetické dispozice dohromady vytvářejí předpoklad k rozvoji konkrétní vlastnosti bez ohledu na množství a vztahy mezi nimi. Definitivní podoba však závisí na vlivu prostředí. Vnější vlivy se významně spolupodílejí na vzniku finální podoby určité vlastnosti nebo funkce. Tedy konkrétní psychická vlastnost je

výsledkem dlouhodobých vztahů mezi dědičnými dispozicemi a faktory vnějšího prostředí.

Prostředí významným způsobem ovlivňuje psychický vývoj jedince. Jedná se zejména o prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Jedinec je zde vystaven interakci, která může mít různý charakter. Dítě reaguje na podněty a svou reakcí vyvolá reakci něčeho nebo někoho jiného. Tyto získané zkušenosti poté ovlivňují jeho psychický vývoj. Zkušenost může mít na jedince pozitivní, nebo negativní vliv, nicméně stává se nedílnou součástí tohoto jedinečného individua. Za prostředí můžeme považovat rodinu, vrstevnické skupiny, školu a také například zájmové kroužky, které jedinec navštěvuje (Vágnerová, Lisá, 2021).

Rodina je základní a nejvýznamnější sociální skupinou a podle Matějčka ji můžeme chápat jako dynamický systém vzájemného působení. Všichni účastníci této instituce se navzájem ovlivňují. Porucha tohoto systému se projeví ve fungování a zasáhne všechny zainteresované (Matějček, 1992). Jedinec zde získává základní poznatky o životě, zobecňuje nabyté informace a očekává, že se jedná o definitivní pravdy, které fungují napříč společnostmi. Dítě si v rodině opatřuje interpretace různých sociálních signálů, osvojuje si vzorce chování a názory na věci, které se v tomto prostředí zdály jako žádoucí. Rodina modifikuje základní postoje jedince ke světu, tedy míru jeho otevřenosti a důvěry. To je ovlivňováno vztahy, které pokud jsou pozitivní, tak se jedinec cítí bezpečně. Pozitivní vztahy jsou výsledkem rodinné stability, míry soudržnosti a otevřenosti vůči okolnímu světu. Toto jsou charakteristiky, které jsou také přímo klíčové pro psychický vývoj jedince. Psychický vývoj jedince ze strany rodiny také ovlivňuje pořadí narození, pohlaví a sociální kontext, do něž se dítě narodilo, a který vymezuje jeho roli (Vágnerová, Lisá, 2021).

Pro osobnostní vývoj jedince v rámci rodiny je také nezanedbatelným prvkem sourozenec. Interakce mezi sourozenci podporuje rozvoj sociálního porozumění. Dítě se totiž v rámci tohoto soužití naučí lépe vnímat pocity, potřeby a chování jiných lidí. Sourozenecké soužití však není přirozeně lehké, a tak se jedinec učí využívat účelné strategie chování odpovídající jeho roli v sourozenecké hierarchii. Díky sourozenci se děti učí dříve řešit konflikty, vyjednávat a docházet ke kompromisu. V tomto soužití se jedinec naučí mnohem více než třeba ve vrstevnické skupině, protože nemůže odejít od konfliktu k jiné partě. Zde setrvává ve stejném složení, což dítě nutí situaci vyřešit a vyhýbat se tak dlouhodobým nepříjemným pocitům (Slomkowski et al., 2001).

Další, kdo ovlivňuje psychický vývoj jedince, je vrstevnická skupina. Vrstevníci spolu se sourozenci jsou dalším zdrojem zkušeností. Dítě se se svými vrstevníky srovnává a od toho se odvíjí pocit jedince, zdali se cítí dostatečně schopné a užitečné. Jedinec potřebuje ze strany vrstevnické skupiny cítit přijetí a pro tento pocit je schopný udělat téměř cokoliv. Pokud dítě není skupinou akceptováno, může být jeho vývoj touto událostí negativně ovlivněn. Negativní zkušenost a pocit nejistoty, vyplývající z této situace, bude jedince zatěžovat i v dalších vývojových etapách. Vrstevnická skupina je nejdůležitější zejména v období dospívání a slouží jako zázemí a zdroj opory. Pokud je tato potřeba narušena, vyplývají z ní neblahé důsledky.

Škola je významnou institucí, která rozvíjí dětskou osobnost a ovlivňuje vývoj některých psychických funkcí. Škola nepracuje pouze na rozvoji poznávacích schopností, ale také působí jako důležitý socializační činitel, který modifikuje vývoj osobnostních vlastností a žádoucího chování. Prostředí školy eliminuje individuální rozdíly a snaží se dítě napasovat do obecného modelu, který je typický pro úspěšné žáky. Hodnocení výkonu a chování představuje pro dítě specifickou zkušenost, která může ovlivnit jeho sebepojetí. Jedinčova úspěšnost či neúspěšnost spoluurčuje jeho další směřování (Vágnerová, Lisá, 2021).

Jak genetické informace, tak sociální vlivy nepůsobí na všechny jedince naprosto stejně. Záleží na aktuální vývojové úrovni jedince, na jeho předchozí zkušenosti, jak si tyto prožitky interpretuje a také na tom, jakou důležitost jim přikládá (Olson, Dweck, 2008).

V této podkapitole jsme si vysvětlili, jaké faktory ovlivňují psychický vývoj jedince. Nyní si pojdme představit vybrané psychologické vývojové teorie, které se shodují v důležitosti vztahu matky či vychovávající osoby a dítěte. Tento výjimečný vztah by neměl být ničím v rámci bezpečného vývoje narušen. Pokud k tomu však dojde, dítě tím může být celoživotně neblaze ovlivněno. Spojitost těchto teorií a této bakalářské práce spočívá v nebezpečnosti využívání tělesných trestů, které mohou narušit právě vztah pečující osoby a potomka. Proto jsou zde uvedeny a nyní si je pojdme detailněji představit.

2.2 Vybrané psychologické vývojové teorie

Periodizace lidského vývoje dle Eriksona

Erik Erikson vypracoval osm fází psychosociálního vývoje, jimiž během života musí projít všichni. V každé fázi se objevuje jakési dilema vycházející z protichůdných tendencí. Na základě interakce s prostředím si jedinec z každého období osvojí dobrou či špatnou zkušenost. Od této zkušenosti se poté odvíjí průchod dalšími životními fázemi. Úkolem jedince je postupné vyřešení příslušných konfliktů. Ve chvíli, kdy jedinec krizi zdárně vyřeší, je schopný se posunout do dalšího stádia a čelit novým výzvám. Výsledkem by mělo být pokojné stáří, kdy se jedinec ohlíží za svým životem a je spokojený s tím, jak žil (Dětský úsvit, 2024).

Ctností první fáze je *základní důvěra x nedůvěra*. V prvním roce života je klíčovým úkolem dítěte získat základní důvěru v život a svět skrze pevný vztah ke své matce. Vřelá péče matky umožňuje jedinci si v sobě vytvořit pocit naděje, že svět je, i přese všechny překážky, hezké místo. Nedostatek tohoto pocitu vede k tomu, že jedinec vnímá svět jako místo plné ohrožení, ve kterém není schopný naplňovat své základní potřeby (Dětský úsvit, 2024).

Další ctností, a to konkrétně v druhé etapě, je *autonomie x stud a nejistota*. Hlavním úkolem dítěte je osvojení sebedůvěry a schopnost se samostatně rozhodovat. Je-li samostatné rozhodnutí dítěte rodiči přijímáno a schvalováno, upevňuje se v jedinci samostatnost a nezávislost, je ochotno vynakládat úsilí a rozvíjí se schopnost sebevlády. Pokud však rodiče neoceňují samostatnost jejich potomka, dítě v sobě pocituje zahanbení a vytváří si pochybnosti jednak vůči sobě a následně i ke svému okolí. Jestliže pocit autonomie a možnosti volby jsou popírány, dítě samo sebe zavrhne a upadne do studu a nejistoty. V tomto období se také upevňuje hrdost jedince. Pokud je dítě podporováno, získává sebevědomí a má pocit, že se dokáže rozhodovat vhodně a samostatně. Nicméně, pokud je neustále shazováno a rozhodnutí jedince je vždy nevhodné, ztrácí sebevědomí, svou schopnost být hrdý a postavit se později za svá vlastní rozhodnutí (Dětský úsvit, 2024).

Za třetí ctnost považuje Erikson *iniciativu x vinu*. Tato fáze probíhá kolem třetího až pátého roku života jedince a úkolem je přebrání odpovědnosti za své činy. Iniciativu by tedy dítě mělo vnímat jako pozitivní a mělo by v ní být okolím podporováno. Úspěšné vyrovnání se s tímto konfliktem podporuje v jedinci rozvoj cílevědomosti. Pokud tomu

však tak není, jedinec rezignuje na veškerou iniciativu a utápí se v sebeobviňování (Dětský úsvit, 2024).

U čtvrté fáze je ctností *výkonnost x méněcennost*, jedná se o tzv. *latentní období* a probíhá mezi šestým rokem a počátkem dospívání. Úkolem dítěte je cílevědomé osvojení si dovedností a úspěšné zacházení s předměty hmotného světa. V tomto období jedinec není hodnocen pouze rodinou, ale už je posuzován i ve školním a mimoškolním prostředí, ve kterém musí obstát. Úspěšné dosahování určených cílů má za následek rozvoj sebedůvěry a sebeprosazení se. Dítě vnímá, že je šikovné, něco umí, a tak je ochotno se pouštět i do dalších výzev. Neúspěchy v tomto období vedou k pocitům nedostačivosti a méněcennosti ve vztahu k ostatním. Pokud dítě ztrácí naději v to, že může být výkonné a úspěšné, může u něho docházet k tendencím se izolovat, může se také objevit snaha o rivalitu, anebo se naopak stane naprosto pasivním (Dětský úsvit, 2024).

Ctností páté etapy je *identita x zmatení rolí*. V této fázi je klíčové utváření osobní identity. Pátá fáze se odehrává v období adolescence a hlavním úkolem je pevné ustanovení vlastního já, svého místa a smyslu v životě. Když je jedinec přesvědčen o své roli v životě a o svém místě na světě, může vytvářet pozitivní a smysluplné vztahy jak k sobě, tak i k druhým lidem. Pokud však dítě má rozporuplnou zkušenost s tím, jak se jeví sobě či svému okolí, vytváří zmatenou strukturu sebevymezení, a to tzv. *difuzní identitu*. Toto období je extrémně náročné, a to zejména proto, že jedinec buď pokračuje v již vytvářené identitě, kterou si nějakým způsobem pěstoval od mala, anebo přichází s hledáním nové. A pokud dochází k vytváření nové identity, musí dítě přesvědčit sebe a i okolí, že jeho nová identita je správná. Nebezpečím tohoto stádia je však zmatení rolí, kdy jedinec nepřijímá sebe a není přijímán ani okolím, což celý proces získání identity ztěžuje (Dětský úsvit, 2024).

Raná dospělost se vypořádává s dilematem *intimity x osamělosti*. Cílem tohoto období je dosažení důvěrného citového vztahu s druhým člověkem, s nímž jsou sdíleny všechny podstatné aspekty života. Úspěšné a důvěrné soužití je možné pouze tehdy, kdy se jedinec nebojí dát všanc své bezpečí a je připraven i na potenciální zklamání, které může přijít. Pokud v předešlém vývoji byly vyřešeny všechny konflikty, jedinec by si měl být jistý sám sebou a neměl by se poddat úzkostným stavům z opuštění. Avšak v případě, že krize v předešlých stádiích nebyly správně vyřešeny, jedinec nemá odvahu podstoupit riziko utrpení plynoucí z nevydařeného důvěrného citového vztahu. Dospělí se tedy poté vyhýbá příležitostem se seznámit s životním partnerem a uchyluje se k izolaci. Tento

jedinec se není schopný nikomu otevřít, nevěří lidem a zadržuje své pocity uvnitř sebe, tedy na jediném bezpečném místě (Dětský úsvit, 2024).

Sedmou a předposlední fází je dospělost. Ctností této etapy je *generativita x stagnace*. Úkolem této fáze je založit s životním partnerem rodinu a obohacovat svět něčím užitečným, prospolečenským. Jedinec v této etapě překračuje svůj egoismus a soustředí se na zájmy druhých. Neúspěšný vývoj se projevuje neschopností být prospěšný druhým, soustředěností na sebe a izolací od zbytku společnosti. V návaznosti na to se objevuje pocit stagnace a přesvědčení, že nic nemá smysl (Dětský úsvit, 2024).

Poslední fází je stáří a s tím související dilema *integrity x zoufalství*. Klíčovým úkolem této etapy je uvědomění si smysluplnosti toho, jak člověk prožil svůj život. Smysl svého bytí může jedinec nalézt pouze ve vztazích, které přesahují jeho samého. Neúspěšné zvládnutí poslední fáze se projevuje strachem z konce života, nespokojeností s jeho prožitím a zoufalstvím z toho, že život nemůže prožít znovu a lépe (Dětský úsvit, 2024).

Bowlbyho teorie citové vazby

Nejznámější, zřejmě nejprogresivnější a nejcitovanější teorii psychického vývoje popsal anglický psychiatr a psychoanalytik John Bowlby. Bowlby se zabýval raným vztahem mezi kojencem a matkou a považoval za klíčové, a do budoucna předurčující, jakou vazbu si dítě se svou matkou či jinou pečující osobou vytvoří. Tvrdil, že je důležité, zdali vztah jedince s matkou je vřelý, láskyplný a předvídatelný, anebo naopak zdali je krutý, chladný a nevyzpytatelný. Schopnost vytvoření vazby vnímal jako vrozenou a nezbytnou pro naše přežití. Dítě se tedy rodí s potřebou tuto vazbu navázat a podle vazby, která mu bude poskytnuta, se budou odvíjet jeho následující vztahy (Sarisová, 2019).

Psychologové v návaznosti na Bowlbyho definují čtyři typy citové vazby. Prvním typem je *bezpečná vazba*. Jedinci s touto vazbou jsou obecně velmi vyrovnaní. Bez problému projevují zájem či náklonost k partnerovi a dokáží lépe zvládat vztahové peripetie. Tito jedinci se však cítí pohodlně, i když zrovna partnera nemají a vystačí si sami se sebou. Jedná se o lidi důvěřivé a sami jsou důvěryhodnými a loajálními příbuznými, kamarády či milostnými partnery. Bezpečná citová vazba je výsledkem láskyplné péče naplňující s pravidelností všechny potřeby jedince (Manson, 2017).

Druhým typem je *úzkostná vazba*. Pro tuto vazbu je typická nedůvěřivost, a to ani k nejbližším členům rodiny. Pro tyto jedince jsou vztahy zdrojem stresu a neustále

prahnou po pozornosti druhých. Pokud se jim této pozornosti nedostává, považují druhé za chladné a bezcitné. Úzkostná vazba vzniká u dětí, pokud jejich potřeby jsou naplňovány jen do určité míry a nepravidelně (Manson, 2017).

Dalším typem je *vazba vyhýbavá*, která se rozvíjí u dětí, u nichž jsou naplňovány pouze některé vybrané potřeby a jiné jsou naprosto zanedbávány. Jedinci s touto vazbou jsou neobyčejně nezávislí a jsou orientováni pouze na sebe. Z čehož vyplývá i jejich častý problém s intimitou, které se vehementně vyhýbají. Pokud se někdo snaží s těmito jedinci sblížit, stěžují si na nedostatek prostoru a chtějí od sebe dotyčného co nejrychleji odehnat.

Poslední vazbou je *vazba úzkostně-vyhýbavá*. Jedná se o typ, který spojuje to nejhorší z předešlých dvou vazeb. Nejenže se jedná o jedince, kteří se snaží vyhnout intimitě, ale také jsou vůči ostatním extrémně nedůvěřiví a brání se každému, kdo by mohl narušit jejich prostor. Lidé s úzkostně-vyhýbavou vazbou často žijí sami, anebo vstupují do nefunkčních vztahů. Do této kategorie však spadá opravdu malé množství populace a objevuje se u dětí hrubě zanedbávaných či zneužívaných (Manson, 2017).

Jak již tedy bylo zmíněno v textu, rodiče, a zejména matka, jsou důležitými články života svého dítěte. Rodiče mají velký vliv na vývoj jedince a z teorií vyplývá, že by měli své děti podporovat v různých vývojových fázích a pečlivě naplňovat jejich potřeby. Toto tvrzení doplňují Langmeier a Matějček v knize *Psychická deprivace v dětství*, kde upozorňují na to, že ne všechny potřeby budou vždy uspokojeny. Všeobecně se má za to, že jedinec ke svému zdravému vývoji potřebuje hlavně lásku a citovou vřelost. Dostávali se mu dosti sympatií a citové podpory, pak to vynahradí i nedostatek jiných psychických prvků (Langmeier, Matějček, 2011).

Naplňování základních potřeb jde ruku v ruce se stylem výchovy, který rodiče praktikují. Pojdme si tedy nyní představit ty nejznámější typy výchovy, se kterými se setkáváme v naší společnosti. Na závěr si představíme i norský výchovný model, který je v posledních letech poměrně diskutovaný.

3 Výchovné styly

Rodičovská přesvědčení jsou hybnou silou rodičovského chování, které označujeme jako výchovný styl. Výchovný styl ovlivňuje, jak dítě smýšlí o své pozici v rodině, jak pojmá samo sebe a jak vnímá svět obecně. Vnímá ho jako šťastné místo či jako nebezpečné prostranství, před kterým je se třeba ukrýt? Z toho vyplývá, že výchova a výchovné styly mají na jedince a jeho vývoj osobnosti opravdu velký vliv (Širůčková, 2023). Typy výchovy jsou různé a každý vychovává tak, jak mu to přijde správné či jak jeho samotného kdysi vychovávali jeho rodiče. Děti se nejlépe učí nápodobou, a tak není divu, že si spoustu postupů ze své primární rodiny později přenáší k sobě domů a ke své nové rodině (Lacinová, Škrdlíková, 2008).

Významného psychologa Kurta Lewina považujeme za průkopníka zkoumání výchovných stylů. Odlišných způsobů výchovy si Lewin všimnul sám, a to poté, co se přestěhoval z Německa do Spojených států. V Německu převládal autoritativní styl výchovy a ve Spojených státech naopak ten liberální. Lewin si později začal všimnout rozdílných dopadů na osobnost dítěte podle využívaného typu výchovy. Podle Lewina můžeme rozlišovat výchovu *autokratickou*, *liberální* a *integrační* (Čáp, 1996). Integrační výchovný styl je v dnešní společnosti známější pod pojmem tzv. *demokratické výchovy*. Nejdříve se ale zaměříme na výchovu liberální.

Ještě však předtím, než přejdeme k prvnímu výchovnému stylu, považuji za důležité vysvětlit termíny, které se v následujících podkapitolách vyskytují. *Výchovné prostředky* jsou prvním pojmem, který je pro tento text potřeba definovat. Stojan uvádí, že výchova se uskutečňuje za pomoci různých a rozmanitých prostředků působících jak intencionálně (přímo/záměrně), tak funkcionálně (pro vychovávaného jedince bezděčně). Výchovné prostředky chápeme jako jeden z činitelů výchovně-vzdělávacího procesu zprostředkující působení pedagoga na výchovný objekt (Stojan, 2003). Nebo v našem případě působení rodiče/vychovatele na výchovný objekt, tedy dítě. Druhým důležitým pojmem jsou *výchovné techniky*, které pro tuto práci můžeme definovat jako soubor různých postupů a metod, které se používají při výchově. Tyto techniky mají za cíl formovat osobnost jedince tak, aby získal podle vychovávajícího správné postoje k různým aspektům života.

3.1 Liberální výchova

Za zakladatele a prosazovatele liberální výchovy je považován Jean Jacques Rousseau, který ve svém díle *Emil čili o výchově* popsal ideální výchovu. Dle autora se výchova dělí na jednotlivá období podle věku a podle pohlaví. První období je zaměřeno na tělesný vývoj a probíhá od narození do dvou let. V prvních měsících má mít dítě naprostou volnost, což vede k jeho časně samostatnosti. Autor v knize také tvrdí, že by dítě nemělo být pod vlivem žádné autority a že má být podřízeno pouze přírodním zákonům. Celé dětství by jedinec měl vnímat jako jednu velkou hru, a proto by děti měly být chráněny i před moudrostí dospělých. Rozumová stránka se totiž podle Rousseaua má rozvíjet až ve starším věku. Pro druhé období, které probíhá od dvou do dvanácti let, je charakteristický smyslový rozvoj. V tomto období dle autora jedinec získává ponaučení ze svých zkušeností, a proto je opět nezbytné, aby mu byla poskytnuta absolutní svoboda a volnost. Dítě by se podle Rousseaua nemělo do ničeho nutit ani trestat, protože nejedná na základě rozumu. V tomto období by stále rozumová stránka dítěte měla být upozaděna a udržována v nečinnosti tak dlouho, jak jen to jde. Protože jediné tehdy na dítě mohou působit přírodní zákony, pouze tehdy se tedy může vyvíjet přirozeně a bez tlaku z okolí. Zbývající tři období jsou již o něco specifitější. Jedná se o fáze, kdy jedinci začínají využívat svých rozumových schopností, a to zejména k výuce a k rozvoji mravní výchovy. Poslední období se zabývá rozdílností výchovy dívek a chlapců (Cach, Kyrášek, 1967). Nicméně, co zůstává stejné napříč obdobími je naprostá volnost, která nemá hranic. To je dle Rousseaua jediný správný postup, čímž se prolíná i s již zmíněnou liberální výchovou.

Čáp vnímá liberální výchovu jako obecně méně frustrující, protože neklade na jedince příliš velké požadavky. Nicméně, tento typ výchovy nestojí pouze na pozitivních aspektech, ale existuje i řada nepříznivých. Jak již bylo zmíněno, na děti jsou kladeny malé požadavky, což nemusí být samo o sobě negativní. Problém nastává ve chvíli, kdy pečující osoby nekontrolují u dětí výsledky plnění těchto požadavků. To posléze vede k rozvíjení nesvědomitosti a svědomitost je v dnešním světě poměrně důležitou a nepostradatelnou vlastností k vytvoření stabilní zabezpečené rodiny a k nalezení práce. U těchto jedinců se dále nerozvíjí vytrvalost, sebeovládání, ambicióznost a další důležité charakterové rysy (Čáp, 1996). V tomto typu výchovy se rodiče ke svému dítěti staví až příliš tolerantně a nijak výrazně nereagují na jeho nevhodné chování. Rodiče se vyhýbají konfrontaci s jedincem a fungují spíše na kamarádké úrovni než na té vychovatelské.

Proto se tyto děti mohou svému okolí často jevit jako rozmazlené. Ve chvíli, kdy ve výchově chybí konfrontace ze strany rodičů vůči svým potomkům při nežádoucím chování, dítě si není schopno vytvořit hierarchický žebříček a má později problém s uznáváním autorit (Thorová, 2015).

Liberální výchova však může mít i pozitivní vliv na vývoj jedince. Děti, vychovávané tímto způsobem, jsou schopné se dříve osamostatnit. Dokáží se brzy samostatně rozhodovat a také se o sebe postarat (Čáp, Boschek, 1994).

3.2 Demokratická výchova

Demokratická výchova je v současnosti považována za velmi populární a oblíbený styl výchovy. Jedná se o respektující výchovu, jejímž úkolem je vést dítě k samostatnosti a zodpovědnosti prostřednictvím poskytování důvěry, povzbuzování a oceňování jedince. Chyba zde není důvodem k trestu, ale prostředkem k růstu. V demokratickém stylu výchovy se považuje za důležité uplatňování tzv. *laskavé důstojnosti*. Důsledné nastavování hranic totiž dětem poskytuje pocit bezpečí a díky jasným a neměnným pravidlům se jedinci dokáží orientovat v každé situaci (Zajíček, 2023). Důsledné a jasné nastavování hranic považuje za klíčové i speciální pedagog Alan Train, který ve své knize *Nejčastější poruchy chování dětí*, klade apel právě na pevná pravidla, o nichž je dětem však dovoleno na rozumné úrovni diskutovat a jednat. Tak totiž rodiče u svého potomka pěstují svědomitost, sebevědomí, nezávislost a sociální dovednost (Train, 2001).

Tento styl výchovy pro nastavování hranic a pravidel nevyužívá klasické formy trestu, jako jsou fyzické tresty či psychická manipulace. Jedná se totiž o formy, které nerespektují osobnost dítěte. Demokratická výchova raději využívá metodu *přirozených/logických důsledků*. Tato technika směřuje dítě k určitému rozhodnutí či k požadavku rodiče. Pokud jedinec nedodrží předem domluvená pravidla, má to své následky, se kterými je předem seznámen. Je tedy pánem svého konání a dítě si samo rozhodne, zdali domluvená pravidla dodrží či ne. Pokud se tedy rozhodne pro jejich nedodržení, přesně ví, co ho čeká. Samozřejmě, tato metoda má i své limity, protože ji nelze ve všech situacích plně využít. Pokud dítěti nejsme schopni vysvětlit nebezpečnost určitého konání či situace, je v pořádku jedince mírně plácnout přes ruku či zadek, abychom vyjádřili nepřekročitelnost určité hranice. Plácnutí by však mělo být kontrolované a nemělo by sloužit pouze k odreagování emocí rozzlobeného rodiče (Zajíček, 2023).

V demokratické výchově se také jako jedna z dalších technik využívá tzv. *JÁ-sdělení*, namísto *TY-sdělení*. Principem je vyjádření nesouhlasu rodiče s chováním dítěte a jeho konfrontace s touto skutečností, avšak v *JÁ-sdělení*. Tento typ konfrontace je účinnější, protože rodič vyjadřuje své negativní pocity, které ze vzniklé situace má, ale zároveň dítě ihned neobviňuje. Pokud se nám dostává často špatných sdělení, jaksi automaticky po nějakém čase přecházíme do útoku. Naším cílem tedy poté je snaha se pouze ubránit, díky čemuž už neposloucháme, co nám dotyčný říká. Dochází k situaci, že každý z účastníků chrání sebe, hádka nabývá na intenzitě a často ani nedojde ke zdárnému konci, kdy se konflikt vyřeší. Naopak prostřednictvím *JÁ-sdělení* nikoho neobviňujeme a pouze sdílíme své emoce. Dítě tedy dostává skutečné informace o stavu svého rodiče, nikoliv o svém chování. Díky tomuto stylu komunikace má dítě větší šanci informaci zpracovat správně a příště se zachovat jinak. Navíc tím, že rodiče pravidelně vyjadřují, jak se cítí, učí svého potomka taktéž mluvit o svých pocitech, což je považované za velmi cennou vlastnost (Gordon, 2012).

3.3 Autoritativní výchova

Jedná se o výchovný styl, který je založený na velmi přísné výchově. Od dětí se očekávána sto procentní poslušnost a dodržování pravidel bez možnosti diskuse či kompromisů. Rodiče nejsou příliš láskyplní vůči svým dětem a spíše se soustředí na kritiku svého potomka. Autoritativní výchova využívá trestů a v případě neposlušnosti se nebojí využití ani těch tělesných. Ačkoliv jedinci vychovaní tímto způsobem nemají problém s respektováním autorit, existuje řada již prokázaných negativních účinků vyplývajících z této výchovy.

Děti v důsledku autoritativní výchovy mohou být agresivní, a to zejména proto, že doma nemají žádný pocit moci, a tak si to později vybíjí mimo domov na slabších jedincích. Dále mohou být plaché, společensky neobratné a nerozhodné. Jejich nerozhodnost vychází ze závislosti na autoritě. Velkým problémem je také mezigenerační přenos těchto výchovných technik, to znamená, že děti, které byly bity, později s velkou pravděpodobností budou bít i své vlastní děti. Jedná se totiž dle jejich názoru o jediný způsob, jak svého potomka naučit poslušnosti (Trautner, 2017).

Trendem současnosti je však postupný ústup od tohoto výchovného stylu, a hlavně od fyzických trestů, protože je velká část rodičů považuje za nehumánní a traumatizující pro dětskou duši. To ale neznamená, že pečující osoby netrestají. Našly pouze jiný způsob

trestání, o kterém se domnívají, že není tak škodlivý. Jedná se o psychické tresty, které řada psychologů považuje za nepřipustné a mnohdy i více škodlivé nežli výše zmíněné tresty tělesné.

K tomuto tvrzení se vyjádřil i známý dětský psycholog Václav Mertin, který uvedl, že by si raději vybral mírný a kontrolovaný fyzický trest, nežli aby útočil na dětskou integritu. Dle jeho názoru jsou psychické tresty pro dítě devastující a mohou zanechat mnohem hlubší šrámy (Šance dětem, 2023). Za psychické tresty můžeme považovat pokárání a výčitky, které mají vést k pocitu studu či lítosti. Dále do této kategorie můžeme zařadit posměšky a jakýkoliv typ zahanbení. Jedná se o typ trestání, který je založen na pocitu studu dítěte, které se cítí trapně, že udělalo něco špatně a udělá cokoli, aby se tohoto svírajícího pocitu co nejdříve zbavilo (Matějček, 2015). Čáp a Mareš doplňují, že psychický trest může mít také podobu odepírání projevů lásky a odmítání dítěte chladným a odměřeným postojem (Čáp, Mareš, 2007).

3.4 Norský výchovný model

Pokud se mluví o norském výchovném modelu, nelze nezmínit státní instituci Barnevernet, která vehementně ovlivňuje podobu výchovy norských dětí. Barnevernet se zaměřuje na sociálně-právní ochranu dětí a hlavní prioritou je ochrana dítěte před násilím ze strany rodičů či pěstounů. Dále se snaží jedince ochránit před jakýmkoliv negativním podnětem, který by ho mohl traumatizovat. Podle této instituce by dítě nemělo být vystaveno žádnému stresu nebo podnětu, který by ho mohl utlumit. Princip této velké ochrany dětí vychází z knihy *Sveket*, což můžeme volně přeložit jako *Zrada*. Tato kniha se dá považovat za jakousi bibli Barnevernetu. Název *Zrada* má vystihovat podstatu toho, proč náš svět vypadá tak, jak vypadá. Tento zvrhlý svět vychází právě ze zrazeného dítěte, které svou zradu předává dál. Proto je důležité, aby dítě bylo vychováváno v harmonii (Zdechovský, 2020). Autorkou této knihy je Kari Killén, sociální a emeritní výzkumná pracovnice, která se přes sedmdesát let věnuje poradenství pro děti a rodiny, dále se věnuje dětské a dospělé psychiatrii a svou kariéru započala stáží u otce Teorie attachmentu, Johna Bowlbyho (Salvesen, 2023).

Ačkoliv by se tento model výchovy mohl zdát jako ideální a vhodný k výchově zdravých jedinců, má stále své limity. Zřejmě největším problémem Barnevernetu je jeho neomezená síla. Prakticky nikdo nemá nad touto organizací účinnou kontrolu. Toto tvrzení je doloženo příběhem mladé matky pobývající v Norsku, které byly děti odebrány

na základě oznámení. Děti měly být Charlotte odebrány pro nedostatečnou péči. Až po sedmnácti měsících byly děti navraceny do péče matky, kdy norské soudy prohlásily, že toto vytržení bylo neoprávněné. Takových případů koluje po Norku více a dokazují nekontrolovatelnou moc této státní instituce. Pro představu a v návaznosti na tento příběh postuluji následující data. V Norku je hlášeno tři tisíce případů odebrání za rok. Barnevernet celkem ročně obdrží až sedmdesát tisíc anonymních oznámení a osmdesát procent z nich je vyšetřováno. Nejčastějším důvodem odebrání jsou nedostatečné rodičovské schopnosti (Zdechovský, 2020).

Přestože je osmdesát procent případů vyšetřováno, pouze zlomek dětí je skutečně rodičům odebrán. Ředitelka mezinárodního oddělení norského Ředitelství pro děti, mládež a rodinu Kristin Ugstat Steinremová apeluje na to, aby bylo známo, že v Norsku se odebírají děti až skutečně v krajních případech, což se z předešlých tvrzení nemusí úplně zdát. V první řadě se tato instituce snaží pomoci rodině, aby ji dítě nemuselo opustit. Pomoc je poskytnuta nejen dětem, ale i rodičům, kteří potřebují zlepšit své limity. Odebrání dítěte je tedy posledním východiskem, a to až ve chvíli, kdy všechny ostatní selžou. Navíc pravidla pro odebrání jedince z rodiny jsou přísná. Takové případy musí být vždy prošetřeny soudem a k procesu se mohou vyjádřit advokáti obou stran. Pokud však i soud rozhodne o odebrání, je snaha, aby děti byly v péči širší rodiny, díky čemuž by se nezpřetrhaly vazby. Jestliže to ale není možné, dítě putuje k pěstounům. Až devět z deseti odebraných dětí skončí v pěstounské péči.

Největší debatu ohledně norského výchovného modelu v naší společnosti spustilo zjištění, že v Norsku mají absolutní zákaz využívání jakýchkoliv forem násilí na dětech. Jak si asi mnozí s nás představovali, neprobíhá to tak, že pokud je dítě výchovně jednorázově plácnuto, je úřady rodičům odebráno. Tento rodič však může být někým nahlášen a úřady mají poté povinnost se touto rodinnou zabývat a zkoumat, zdali tento výchovný prostředek aplikuje pravidelně. Pokud se zjistí, že je to výchovný prostředek běžně používaný, je pravděpodobnost, že dítě bude rodině odebráno. Avšak jestliže se jednalo o ojedinělou situaci, úřady poskytnou rodině pomoc a doporučí rodičům jiné výchovné techniky. Velká část případů se ale také vyřeší pomocí opatření, a to například finančního. Důležité je v tomto kontextu zmínit, že norské úřady se zajímají i o názor dítěte, které je starší sedmi let. Výpověď týkající se tedy tělesných trestů nezávisí pouze na tom, co řekne rodič, ale také na tom, zdali toto tvrzení podpoří dítě (Kabrhelová, 2019).

V současné chvíli je zřejmě ještě příliš brzy posuzovat efektivitu tohoto výchovného stylu. Tento model zatím stále prochází procesem a snaží se postupně

vylepšovat všechny své limity, na které se v průběhu přichází. Nicméně, některé postupy můžeme vyhodnotit na již probádaných datech. Vzhledem k tomu, že Norové nemohou fyzicky ani psychicky trestat své děti, je velká pravděpodobnost, že se psychický vývoj dítěte těmito aspekty nikterak nenaruší. Existuje tedy zde šance, že tyto děti nebudou konfliktní situace řešit násilím či psychickým týráním. Je u nich menší pravděpodobnost vzniku duševních onemocnění a traumatu, které si děti silně fyzicky či psychicky trestané často z výchovy odnášejí. Zároveň jsme si ale objasnili také to, co sebou přináší až příliš liberální výchova. Je tedy otázkou, jaké následky na dětech tento výchovný model zanechá. Prozatím je to ale předčasné soudit.

Tuto kapitolu o výchově bych chtěla zakončit připomenutím, že každé dítě je jedinečné a potřebuje individuální přístup. Život a výchova jsou mnohem více než jen pedagogické poučky a nelze je uplatňovat striktně a jednotně pro každého. Zároveň je důležité si uvědomit, jak píše Gordon ve své knize, že i rodiče jsou pouze lidé, kteří nebudou vždy ti chápaví, tolerantní a někdy nebudou mít energii na vyjadřování bezpodmínečné lásky. Nejdůležitější je být ve výchově autentický. Přijmout to, že někdy chybují, ale umím se čelem postavit k důsledkům, které z mého jednání vyvstaly. Ve výsledku děti přijmou autentičnost lépe než naučené poučky, které by sice měly fungovat, ale nejsou nám přirozené (Gordon, 2012). S tímto přístupem souhlasí i náš známý psycholog Zdeněk Matějček, který ve své knize považuje autentičnost za hlavní zásadu kvalitní výchovy. Tvrdí, že ve výchově jednáme často spontánně a spíše podle svého temperamentu nežli podle pedagogického rozumu. Ačkoliv by se toto tvrzení mohlo zdát problematické a predikovat jakousi neúspěšnost ve výchově, není tomu tak. Není totiž zaručeno, že pokud budeme jednat v souladu s pedagogickými poučkami, budeme si počínat lépe a budeme lepšími rodiči. Někdy je spíše výsledkem výchova chladnější, vypočítavější, a hlavně méně přirozená. Ve výchově se, dle autora, jednoduše nesmíme přetvařovat (Matějček, 2015).

4 Výzkumné šetření

Výzkumná část bakalářské práce se soustředí na poznatky a praktické zkušenosti specializovaných odborníků, kteří se ve své praxi setkávají s tématem tělesných trestů a jejich vlivem na vývoj jedince. Vzhledem ke klesající tendenci využívání tělesných trestů je součástí výzkumného šetření i téma alternativních druhů výchovy a trestů, které v současné době obohacují výchovu. Avšak ne všechny nové trendy ve výchově jsou považovány za pozitivní, a proto se v rozhovorech zaměřujeme i na ně. V návaznosti na alternativní druhy výchovy se výzkumné šetření soustředí taktéž na norský styl výchovy a jeho možnost přenosu do české společnosti.

Šetření zahrnuje zkušenosti s četností využívání tělesných trestů, nejčastější formy a důvody, ze kterých se rodiče uchylují k tělesnému trestání. Dále se zabývá názory specializovaných odborníků na tělesné tresty, omluvitelnými pohnutkami a možným dopadem na vývoj dítěte. V posledním bloku jsou probírány psychické tresty jako jakási novinka a náhražka tělesných trestů, dále alternativní druhy trestů, které netraumatizují jedince, a nakonec norský výchovný model, který v naší společnosti spustil velkou debatu.

V následujících podkapitolách je popsán cíl výzkumného šetření s dílčími a tazatelskými otázkami, použitá metodologie, vybraný výzkumný soubor a následně výsledky výzkumného šetření.

4.1 Cíl výzkumného šetření, výzkumná otázka, výzkumný problém

Cílem výzkumného šetření je zkoumat vliv tělesných trestů na vývoj dítěte a dále popsat alternativní metody trestání, které přinášejí pozitivní dopad na osobnost jedince.

Výzkumné otázky byly stanoveny v návaznosti na teoretickou část. K vytváření dílčích otázek byly brány v potaz i fakta vyplívající z bádání a zjištění dětských psychologů, kteří se tímto tématem celoživotně zabývají.

Cíl výzkumného šetření byl zformulován do hlavní výzkumné otázky (HVO). HVO: Jaký mají pohled specializovaní odborníci na vliv tělesných trestů na vývoj dítěte?

Hlavní výzkumná otázka je rozdělena do třech dílčích výzkumných otázek, se zkratkou DVO, které jsou dále rozvedeny do tazatelských otázek (TO). Podrobnější popis nalezneme v Tabulce 1.

Výzkumným problémem pro toto výzkumné šetření je: Pohled specializovaných odborníků na vliv tělesných trestů na vývoj jedince.

Hlavní výzkumná otázka (HVO):	
Jaký mají pohled specializovaní odborníci na vliv tělesných trestů na vývoj dítěte?	
Výzkumný problém (VP):	
Pohled specializovaných odborníků na vliv tělesných trestů na vývoj jedince.	
Dílčí výzkumné otázky (DVO)	Tazatelské otázky (TO)
DVO I: Jaký zachycují specializovaní odborníci výskyt využívání tělesných trestů?	TO 1: Zhodnoťte z vašich dosavadních odborných zkušeností, jaké jsou nejvyužívanější formy fyzických trestů na dětech?
	TO 2: Jak často se setkáváte s rodiči, kteří využívají jako výchovný prostředek tělesné tresty?
	TO 3: Z jakého důvodu si myslíte, že rodiče nejčastěji využívají tělesné tresty?
DVO II: Jak pohlížejí specializovaní odborníci na užívání a dopad tělesných trestů na jedince?	TO 4: Jaké je vaše stanovisko k využívání tělesných trestů rodiči na dětech?
	TO 5: Myslíte si, že je možné v některých případech omluvit či pochopit využití tělesného trestu na dětech?
	TO 6: Myslíte si, že tělesné tresty užívané rodiči mají dopad na vývoj dětí a pokud ano, tak jaký?
DVO III: Jaké mají specializovaní odborníci zkušenosti a znalosti o alternativních druzích výchovy a trestech?	TO 7: Můžete z vašich dosavadních zkušeností zhodnotit, zdali se častěji setkáváte s psychickými tresty, nežli s těmi fyzickými?
	TO 8: Myslíte si, že vzhledem k trendu společnosti, kterým je odchylování se od fyzických trestů, jsou ty psychické škodlivější?
	TO 9: Jaké jsou podle vás vhodné alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince?
	TO 10: Myslíte si, že je možné přenesení norského výchovného stylu do českého prostředí a společnosti?

Tabulka 1 Transformace hlavní výzkumné otázky, dílčích a tazatelských otázek a výzkumného problému

4.2 Metodologie výzkumného šetření

Pro své výzkumné šetření jsem se rozhodla využít kvalitativní metodu, a konkrétně techniku polostrukturovaného rozhovoru. Důvodem využití této techniky byla snaha získat podrobné a individuální pohledy specializovaných odborníků zabývajících se tímto tématem.

Hendl řadí rozhovory mezi nejčastěji využívané nástroje v kvalitativním výzkumu. Pomáhají výzkumníkovi získat hlubší a komplexnější poznatky prostřednictvím sondování respondentů, kteří mají možnost vyjádřit své osobní zkušenosti, názory a postoje. Dále umožňují výzkumníkovi lépe porozumět kontextu a nuancím, které by mohly být v rámci kvantitativního výzkumu zanedbány či ponechány nezodpovězenými (Hendl, 2016).

Jelikož se jedná o polostrukturovaný rozhovor, tazatelské otázky byly předem připravené, avšak v průběhu rozhovoru měl samotný výzkumník i dotazovaný možnost se odchýlit od původní otázky. A to zejména v případech, kdy jednoho či druhého napadla spojitost s tématem, která by měla být v kontextu zmíněna.

Rozhovory byly zaznamenány pomocí nahrávacího zařízení. Všichni dotazovaní byli o této skutečnosti předem informováni a s pořízením nahrávky souhlasili. Nahrané rozhovory slouží pouze pro výzkumné účely této práce a nebudou nikde šířeny.

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor pro mou bakalářskou práci představují specializovaní odborníci, a to primárně psychologové či psychoterapeuti, kteří se setkávají s problematikou tělesných trestů. Tento výběr byl motivován několika předpoklady.

Téma tělesných trestů či stylu výchovy bývá často probíráno v psychologickém prostředí, v rámci terapií, a proto psychologové nebo psychoterapeuti mohou hrát klíčovou roli v životě jedinců, kteří jsou nebo byli trestáni a způsobilo to v jejich životě nějaké změny či komplikace. Navíc se mohou odborní pracovníci dostat do přímého kontaktu s těmito jedinci, díky čemuž mohou rozvíjet své znalosti a zkušenosti, což umožňuje mimo jiné komplexnější pohled na tuto problematiku. Dalším důvodem, proč jsou informanty specializovaní odborníci, je jejich nezaujatý pohled na danou problematiku a schopnost objektivního zhodnocení vlivu stylu výchovy či trestů.

Všichni informanti pracují s dětmi či rodiči. Role dětí a rodičů je klíčová pro zvolené téma této bakalářské práce, a proto je považuji za relevantní informanty.

Konkrétní informace o dotazovaných podílejících se na tomto výzkumném šetření jsou k nalezení v Tabulce 2.

Označení informanta	Pohlaví informanta	Profese	Délka výkonu profese
I1	Žena	Psycholožka pracující s dětmi a dospívajícími	9 let
I2	Žena	Psychoterapeutka Sociální pracovnice	11 let
I3	Žena	Školní psycholožka	5 let
I4	Muž	Psychoterapeut Neuropsychoterapeut Teolog	25 let
I5	Muž	Pedagog	10 let

Tabulka 2 *Přehled informantů*

4.4 Analýza a interpretace dat

K mému výzkumnému šetření byla využita metoda polostrukturovaného rozhovoru, přičemž získaná data byla vyhodnocena pomocí metody otevřeného kódování.

Rozhovory byly pořízeny za pomoci nahrávacího záznamového zařízení. Všichni informanti byli s touto skutečností obeznámeni a souhlasili s provedením nahrávky, která bude sloužit pouze pro výzkumné účely této práce.

Dotazovaným bylo před začátkem rozhovoru představeno téma bakalářské práce a s tím i témata, která se promítají do tazatelských otázek, na které budou odpovídat. Informanti byli seznámeni s klíčovými pojmy práce a byli upozorněni, že se v rozhovorech budeme bavit o tělesných trestech, nikoliv o fyzickém týrání. Tyto dva pojmy jsou někdy zaměňovány či propojovány, a proto jsem považovala za důležité vysvětlit hranice a rozdíly mezi těmito slovy. Dále jsem se také informovala, zdali znají pojmy, které se v otázkách vyskytují, například u norského výchovného modelu. Pokud si informant významem pojmu nebyl jist, bylo toto slovo dovysvětleno ještě před zahájením samotného rozhovoru.

Během rozhovorů jsem se snažila zachovat neutralitu a minimalizovat množství zásahů. Většinu času jsem preferovala roli posluchače, umožňující informantovi volný

tok myšlenek. Mé zásahy byly omezeny pouze na situace, kdy jsem potřebovala doplnit nebo upřesnit informace, neboť jsem chtěla zajistit správné porozumění sdělenému obsahu. Tato strategie mi umožnila efektivně vést rozhovory s ohledem na individuální projev informanta a jeho potřeby.

Co se týče samotných tazatelských otázek, byly vždy kladeny ve stejném pořadí. Pokud informant odpověděl nepřímou, nebo jeho odpověď nebyla dostatečně srozumitelná, byla informantovi položena dodatečná otázka. Získané údaje jsou analyzovány s cílem odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: *Jaký mají pohled specializovaní odborníci na vliv tělesných trestů na vývoj dítěte?*

Interpretace dat DVO I

DVO I: Jaký zachycují specializovaní odborníci výskyt využívání tělesných trestů?

V dílčí otázce I se zabývám nejčastějšími formami tělesných trestů, četností jejich využívání a důvody, které rodiče motivují k užití tělesných trestů.

TO 1: Zhodnoťte z vašich dosavadních odborných zkušeností, jaké jsou nejvyužívanější formy fyzických trestů na dětech?

V této otázce jsem se zabývala nejvyužívanějšími formami tělesných trestů. Všichni informanti se shodli, že nejvyužívanějším tělesným trestem je plácnutí přes zadek. Ačkoliv se všichni informanti shodli na tomto typu trestu, doplnili informanti i další nejvyužívanější způsoby tělesného trestání. Čtyři z pěti informantů, tedy informant I1, I2, I4 a I5 uvedli, že velmi častým tělesným trestem je také plácnutí přes ruku a čtyři z pěti informantů se shodli na pohlavku, a to konkrétně informanti I2, I3, I4 a I5. Další dotazování, I2 a I5, uvedli jako další tělesný trest, se kterým se setkávají, facku. I4: *„To jsou takový ty běžný, co ty lidi jakoby používaj.“*

TO 2: Jak často se setkáváte s rodiči, kteří využívají jako výchovný prostředek tělesné tresty?

Tato tazatelská otázka se zabývá četností využívání tělesných trestů rodiči na dětech. Tři z pěti dotazovaných se shodli na tom, že se s tímto typem trestů setkávají pouze zřídka. I4 však uvedl, že se s tímto způsobem trestání setkává poměrně často. I4: *„Já si myslím, že kdybych to měl vyjádřit procentuálně, tak bych řekl, že některých z těch trestů používá tak sedmdesát procent těch rodičů, který jako navštěvují třeba to naše centrum.“* Toto tvrzení je, dle mého názoru, ovlivněno typem prostředí a klientů. I4 pracuje v dětském krizovém centru, kde má pravděpodobně větší šanci se

s tímto typem trestání setkat. Avšak sedmdesát procent je poměrně alarmující číslo, a proto považuji za důležité ho v této analýze zmínit. I1 se nechtěl k této otázce příliš vyjadřovat, protože nedokáže odhadnout relevantně četnost. Nicméně uvedl, že v současné době se setkává i s rodiči, kteří na sobě chtějí pracovat, a naopak se chtějí tělesným trestům vyhýbat. I1: „*Stává se nám, že se někdy, z čehož mám jako velkou radost, že se někdy objevují rodiče, kteří chtějí prostě pomoci s tím, aby to nedělali právě. Že vím, že jsem v mládí, že mě nějak vychovávali, zažil jsem nějakou výchovu, mám za sebou něco a chci to dělat jinak, ale nevím jak, protože mě přepadá jako velkej vztek, když se něco děje. A to je úžasný, a to je vlastně skvělý, když ta zakázka jako práce na tom, co teda můžu dělat jinýho a taky se tomu snaží jako vyhnout. Ale pak tady samozřejmě máme, protože jsme krizový centrum, tak tady máme prostě děti, který se jako s fyzickými trestama setkávají často. Takže já to jako neumím zhodnotit, jak často. Není to statistický. Ale řekla bych, že se objevují oba dva ty póly, že buď se tady setkáváme s dětma, který jsou tady, že mají právě nějaký obtíže a my přijdeme na to, že ta výchova je taková anebo to jsou rodiče, který chtějí prostě poradit, jak jinak můžou.*“

TO 3: Z jakého důvodu si myslíte, že rodiče nejčastěji využívají tělesné tresty?

Cílem této otázky je zjistit příčinnost, tedy z jakých důvodů se nejčastěji rodiče k těmto trestům uchylují. Během rozhovorů byla informantům položena otázka a všichni dotazovaní na tuto otázku reagovali, dokud nedošlo k vyčerpání všech jejich tvrzení, které je napadly. Závěry byly odvozeny na základě nezávislých shod jejich tvrzení s ohledem na počet dotazovaných. Čtyři z pěti informantů uvedli důvod využití tělesných trestů jako nevládnutí regulace emocí vychovávajících osob. I2: „*Z mého pohledu se jedná o nevládnutí vlastních emocí, prožívání, stresu, únavy, neschopnost adekvátně reagovat na své dítě a jeho potřeby.*“ I1, I2 a I4 se dále shodli, že velmi častým důvodem je návyk z původní rodiny. I4: „*Je to návyk ze svojí původní rodiny. Takhle se u nich trestalo a nemají ve svém repertoáru nic adekvátního, co by bylo účinné.*“ I1 a I4 se shodli, že jedním z důvodů také může být rodičovské přesvědčení o účinnosti těchto trestů. Jako jakýsi dodatek se objevovaly odpovědi, které identifikovaly důvody jako krajní situaci, kdy dojdou ostatní výchovné metody či jako upřímnou snahu vychovat z jedince slušného člověka.

Shrnutí DVO I:

Všichni dotazovaní, tedy pět z pěti, uvedli jako jednu z nejčastějších forem tělesného trestání plácnutí přes zadek. Kód pro TO 1 můžeme tedy označit jako „**plácnutí přes zadek jakožto nejčastější forma tělesného trestu**“.

Co se týče otázky četnosti, odpovědi byly různé. Nicméně, tři z pěti informantů uvedli, že tělesné tresty se, dle jejich názoru využívají pouze zřídka, a proto kód pro TO 2 můžeme označit jako: „**tělesný trest jakožto zřídka využívaný výchovný prostředek**“.

Tazatelská otázka 3 zjišťující nejčastější důvody využívání tělesných trestů měla mnoho různých odpovědí. Avšak nejvíce informantů se shodlo, že nejčastější příčinou jsou nezvládnuté emoce rodičů. Právě proto kód pro TO 3 je: „**tělesné tresty jako výsledek nezvládnutých emocí rodičů**“.

Interpretace dat DVO II

DVO II: Jak pohlízejí specializovaní odborníci na užívání a dopad tělesných trestů na jedince?

Tato dílčí výzkumná otázka se zabývá pohledem specializovaných odborníků na užívání tělesných trestů jakožto výchovného prostředku. Dále se také snaží zkoumat potenciální dopady na vývoj jedince. Zdali nějaké jsou, zdali jsou pozitivní či negativní a jestli skutečně nějakým způsobem vývoj dítěte mohou ovlivnit. V této dílčí výzkumné otázce se také zkoumá možná pochopitelnost a omluvitelnost využití tělesných trestů.

TO 4: Jaké je vaše stanovisko k využívání tělesných trestů rodiči na dětech?

Pět z pěti dotazovaných, tedy všichni informanti, se shodli, že by se tělesné tresty neměly ve výchově využívat. I2: „*Za mě jsou fyzické tresty na dětech nepřijatelné a neměly by se dít. Zároveň mám v rámci své praxe pro takové rodiče pochopení, neodsuzuji je, což neznamená, že to toleruji a ospravedlňuji. Snažím se to rodičům v rámci poradenství vysvětlit, jaké dopady to má na jejich dítě a taky na jejich vzájemný vztah.*“ I4 k této otázce ještě dodal tvrzení, že se naše společnost pohybuje v extrémech. Buď děti téměř nevychováváme, anebo je naopak opravdu hrubě fyzicky trestáme. Ani jeden extrém není správný a je třeba nalézt vyvážený střed. I4: „*První, co bych k tomu řekl, že naše společnost se pohybuje v extrémech. A to je problém. Čili jeden extrém je tzv. podle mě nevychova. To znamená, že dítěti pomalu ani nedomluví a nechám ho vlastně spontánně růst, protože ta nevychova to tak někdy říká. Ted'ka ji nechci nějak*

rozebírat tu nevychovu, to bysme museli konkrétně. Jeden extrém, kdy se dítěti ani nedomluví a druhý extrém je, že se k dítěti chovají rodiče fakt až násilně a používají hrubých trestů fyzických, a to je druhý extrém. Podle mě by to mělo být někde uprostřed. A to uprostřed pro mě je, že se apriori nepoužívá žádný tělesný trest, ale jsou stanoveny jasné hranice v té výchově, ale jsou stanoveny kurník i nějaký sankce. A ta sankce nemusí být tělesný trest, a vůbec už by neměl být v nějakým jakoby afektovaným jednání těch rodičů. Takže v tom středu vidím to, že tam jsou stanoveny hranice, jsou stanoveny sankce, ty sankce nemusí být vůbec charakteru tělesného trestu, ale mělo by to být charakter sankce, nebo nějaké omezení toho dítěte, možná to je ještě přesnější. Sankce neboli omezení, to omezení by pro to dítě mělo být citelné, ale v závislosti na vývojovém stupni toho dítěte, charakter toho dítěte a jeho nějaký možnosti. Je to individuální záležitost, ale to dítě by mělo zažít určitou míru frustrace. Adekvátně k tomu, jak říkám, k tomu vývoji a tak. A potom ta sankce neboli to omezení má svůj účinek a k tomu bych dal důslednost rodičů. Že v tom rodiče musí být důslední, aby to dítě pocítilo prostě to omezení. Bez toho to dítě nemůžou nikdy vychovat“. Ačkoliv I4 souhlasí s tím, aby se primárně tělesně netrestalo, klade apel na rozlišení tělesných trestů a tělesných pobídek. Mezi těmito dvěma pojmy totiž spatřuje rozdíl a tvrdí, že ne každý fyzický zásah by považoval za fyzický trest. V tomto případě vychází z Komenského, který příliš nesoúhlasil s využíváním tělesných trestů, ale připouštěl možnost jakési tělesné pobídky. I4: „Já si umím představit, že v naší kultuře v nějakým kontextu adekvátně všemu tomu, co jsem říkal, že ten rodič to dítě plácne přes ten zadek, a to podle mě není násilí. Aby se to nevytrhlo z kontextu, aby tam byly zachovány všechny tyhle věci. Nesmí to být násilí, nesmí to být v afektu a třeba plácnutí přes ruku, nebo plácnutí třeba přes ten zadek, já nevnímám jako tělesný trest, ale jako pobídku. Čili já jsem proti tělesným trestům, jsem proti tomu, že něco to dítě vyvede a pojd' ted'ka dostaneš teda vejprask“. I4 také dodává, že plácnutí, ta pobídka musí být přiměřená věku dítěte, vývojovému stádiu, osobnosti jedince a neměla by být násilná a afektovaná. Pobídka by měla představovat takové štípnutí, které dítěti ukáže jakousi nepřekročitelnost určité hranice. Důležitým aspektem je v této otázce i již zmíněný věk. S malým dítětem se není možné zcela domluvit, protože jeho mozek prozatím není plně vyvinutý. Proto je lepší, podle I4, dítě tělesně pobídnout. Toto tvrzení je v souladu i s naším dětským psychologem Zdeňkem Matějčkem, který připouští tělesný zásah v kojeneckém, batolecím a předškolním věku, kdy dítě přijímá podněty přímým tělesným kontaktem. Výchovné zásahy prostřednictvím tělesných vjemů jsou tedy nejsrozumitelnější v těchto obdobích.

TO 5: Myslíte si, že je možné v některých případech omluvit či pochopit využití tělesného trestu na dětech?

Dva z pěti odpovídajících uvedli, že využití tělesného trestu na dětech se v některých případech může omluvit i pochopit. I1 uvádí, že se v současné době reflektuje velký tlak na rodiče ve smyslu dokonalosti. Sociální sítě každodenně zahlcují uživatele obsahem, který diktuje, jak má být jedinec správným rodičem a pokud to dělá jinak, je špatný. I1 apeluje na skutečnost, že všichni jsme pouze lidé, kteří občas chybují. Důležité je však chybu přiznat a toto pochybení s dítětem vykomunikovat. Podle I5 je možné nalézt pochopení a ospravedlnit použití tělesného trestu v případě, kdy je použit za předpokladu přiměřené síly a pokud se jedná spíše o jakousi symboliku nežli o přímý záměr pouze způsobit bolest. I2, I3 a I4 se shodli, že je možné využití tělesného trestu pochopit, nikoliv ale omluvit. I3: *„Pochopit určitě, nejsem pro lynčování za použití tělesných trestů. Nemůžeme soudit rodiče za tělesné tresty. Omluvit to ale nedokážu. Pokud to omlouváme, je to cesta nesprávným směrem, cesta do začarovaného kruhu, kdy si nedostatky neustále budeme omlouvat. Rodič by se měl být schopen omluvit dítěti a přiznat, že nejednal správně. To je totiž cesta ze začarovaného kruhu. Důležité ale, podle mě, je i to, aby si rodič dokázal i sám odpustit, že využil tělesného trestu, pokud toho lituje.“* I4 k této otázce ještě dodává svůj názor, který je obohacen o proměnou, a to o afekt. I4: *„Když někdo trestá, ale i kdyby pobízel dítě tělesně v afektu, tak to bych neomluvil. Na to omluvu nemám. Seš dospělá máma, dospělej táta, tak se nejdřív srovnej sám a potom vychovávej dítě. My chceme po dětech, aby byly vyrovnaný, aby byly hodný, aby poslouchaly, ale sami to neděláme. Tak na to jako omluvu nemám. Pro nás dospělé, nemám. Ale umím pochopit a má pro mě logiku a říkám ano tomu, když někdo bez afektu, promyšleně použije adekvátně u těch dětí, jak jsem říkal, tu tělesnou pobídku.“*

TO 6: Myslíte si, že tělesné tresty užívané rodiči mají dopad na vývoj dětí a pokud ano, tak jaký?

Všichni informanti se shodli, že tělesné tresty rozhodně mají dopad na vývoj dětí. Všichni dotazovaní se taktéž shodli, že se jedná o negativní dopady. I1 a I2 se shodli, že větší pravděpodobnost škodlivých dopadů se vyskytuje u dětí, které jsou trestané dlouhodobě/pravidelně a velmi bolestivě. Nicméně dodávají, že v této otázce je nutné brát v potaz individualitu jedince. Není tedy pravidlem, že pouze dlouhodobě a bolestivě trestané děti budou mít následky. Mohou se totiž objevit i jedinci, kteří byli potrestáni pouze jednou, ale byla to pro ně natolik traumatizující záležitost, že je to poznamenalo úplně stejně závažně. Co se týče dopadů, odpovědi byly různorodé a bohaté, nicméně,

u tří informantů z pěti se jako jeden z možných dopadů zmínil přenos násilného chování. I5: „*Děti to mohou brát jako standart v řešení situací a v budoucnu se k tomu také uchýlí.*“ Tři z pěti dotazovaných identifikovali jako další možný následek narušení sebehodnoty trestaného jedince. I1: „*Je to výchova, jako že se to dítě bojí, je v podřízený roli, je v ponížení, může zažívat jako bezmoc, dochází tam jako i k neporozumění někdy. A tohle, když se to děje opakovaně, tak to naráží na sebehodnotu, vývoj struktury osobnosti dítěte a sebezpřijetí*“. I1 a I3 jako další dopad uvedli narušení vztahu mezi rodičem a dítětem. I4 v této otázce opět apeluje na důležitost rozlišení tělesných trestů a tělesných pobídek. Pokud je pobídka přiměřená, bez afektu a splňuje aspekty, které byly zmíněné v TO 5, může dítě stimulovat a neměla by ho nijak životně negativně ovlivňovat. I4 považuje tělesný trest za traumatickou zkušenost a tělesnou pobídku za korektivní zkušenost.

Shrnutí DVO II

Pět z pěti dotazovaných, tedy všichni informanti, se shodli na nepřipustnosti tělesných trestů a tvrdí, že by se ve výchově neměly využívat. Z tohoto důvodu můžeme kód pro TO 4 označit jako „**nepřipustnost využívání tělesných trestů ve výchově**“.

V TO 5 se vyskytovaly odpovědi různé. Nicméně, tři z pěti respondentů, tedy více jak polovina dotazovaných, se shodla na názoru, že využití tělesného trestu je pochopitelné, nikoliv ale omluvitelné. Proto kód pro TO 5 je „**pochopitelnost, ale neomluvitelnost tělesných trestů**“.

Tazatelská otázka 6 se zabývala tím, jestli tělesné tresty mají dopad na vývoj dítěte a pokud ano, tak o jaké konkrétní dopady se může jednat. Všichni informanti se shodli, že tělesné tresty mají vliv na vývoj jedince a také všichni souhlasí s tím, že se jedná o negativní dopady. Tedy kód pro TO 6 je „**negativní dopady na vývoj jedince jakožto výsledek využívání tělesných trestů**“.

Interpretace dat DVO III

DVO III: Jaké mají specializovaní odborníci zkušenosti a znalosti o alternativních druzích výchovy a trestech?

Třetí dílčí výzkumná otázka se zabývá nabytými znalostmi a zkušenostmi specializovaných odborníků v oblasti alternativních druhů výchovy a alternativních trestů, které netraumatizují jedince. V této části také zmiňujeme psychické tresty, jejich

četnost, aktuálnost, a i problematiku s nimi spojenou. Tato sekce otázek je zakončena tématem norského výchovného stylu a jeho možnostmi převzetí do naší společnosti.

TO 7: Můžete z vašich dosavadních zkušeností zhodnotit, zdali se častěji setkáváte s psychickými tresty, nežli s těmi fyzickými?

V této otázce se objevily velmi různorodé odpovědi. Dva z pěti informantů uvedli, že se častěji setkávají s psychickými tresty. I2: „*Při své praxi se častěji setkávám s psychickými tresty, které je náročnější rozpoznat a někdy se děje to, že si rodiče ani neuvědomují, že by mohly jejich slova nebo jednání s dítětem být považovány za psychické tresty.*“ I1 a I3 nechtěli příliš na tuto otázku odpovídat. Necítili se dostatečně kompetentní, aby na otázku dokázali relevantně odpovědět. I1 však doplnila, že se setkává s oběma typy trestů. Informant 5 uvedl, že se ve své praxi setkává spíše s fyzickými nežli s psychickými tresty. I1 a I4 uvedli, že se někdy setkávají i s kombinací tělesných a psychických trestů. Jedná se dle jejich názoru o velice traumatizující událost pro dítě.

TO 8: Myslíte si, že vzhledem k trendu společnosti, kterým je odchylování se od tělesných trestů, jsou ty psychické škodlivější?

Čtyři z pěti informantů zde uvedli, že tělesné a psychické tresty jsou stejně škodlivé. Dotazovaný 4 k tomu ještě dodává, že dle jeho názoru, tyto dva druhy trestání nelze odpojit. Tělesný trest jde ruku v ruce s tím psychickým. I4: „*Těžko to zobecnit, že jsou škodlivější. Obojí, když se takhle špatně používá, tak je škodlivý. Obojí je škodlivý. Ale mám zkušenost s tím, že takový to krutý fyzický trestání, je tak hodně škodlivý jako psychický krutý trestání. Ono takhle, ono to nejde odpojit. Protože jak odpojíte vlastně, když někdo seřeže dítě v afektu, jak odpojíte, že to není už taky psychický týrání. To nejde odpojit, protože to dítě to vnímá citově. Vnímá citový rozpoložení tý mámy, toho rodiče, takže to nejde odpojit, podle mě.*“ I5 se domnívá, že psychické tresty jsou škodlivější nežli ty fyzické. Dle jeho názoru totiž zanechávají trvalejší následky.

TO 9: Jaké jsou podle vás vhodné alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince?

Čtyři z pěti informantů se shodli na metodě *logických/přirozených důsledků*. Jedná se o metodu, kdy jsou dítěti představeny dva možné scénáře, podle kterých se událost bude vyvíjet. Dítě ví, co by mělo udělat a také ví, co se stane, pokud požadavek nesplní. Jsou tedy předem stanovené hranice a omezení, které znají všechny zúčastněné strany a je pouze na dítěti, zdali si zvolí cestu, kdy dodrží požadavky, anebo zdali se rozhodne je porušit, z čehož bude vyplývat předem stanovený důsledek. I1: „*Z trestu se totiž dítě nic*

nenaučí, ale z důsledků může.“ Informanti však spatřují limity této metody v její omezenosti v rámci věku dítěte a nebezpečných situacích. Jak již bylo zmíněno, malé děti ještě v určitém věku nejsou vždy schopny domýšlet důsledky svého jednání, a proto by tato metoda nemusela být tolik účinná. Podle I1 můžeme využívat logické důsledky i s menšími dětmi, ale je důležité brát v potaz jejich věk a to, co je v jejich schopnostech skutečně chápat. Stejně tak tuto techniku nemůžeme využít v krizové situaci, kdy například dítě běží do silnice. I4 a I5 u menších dětí, které nedomýšlejí důsledky svého chování, navrhují podobu sankce jako omezení či odepření určité výhody. Podmínkou pro omezení nebo odepření určité výhody je její adekvátnost. Omezení musí být adekvátní vůči věku, charakteru a prohřešku dítěte. Obecně u menších dětí je, dle I4, přijatelnou sankcí tělesné pobídnutí, které splňuje všechny náležitosti, které již byly zmíněny. Podle I3 je u krizových situací adekvátní fyzický zásah, díky kterému je možné dítě ochránit.

TO 10: Myslíte si, že je možné přenesení norského výchovného stylu do českého prostředí a společnosti?

Všichni informanti se shodli, že není možné přenesení norského výchovného stylu do českého prostředí v plné podobě. I4: *„My jsme fakt jiná kultura“*. Tři z pěti informantů uvedli, že podle jejich názoru je mnohem lepší se spíše v nějakých aspektech pouze inspirovat. I5: *„To je jako se vším. Proč přenášet kompletně něco, viz inkluze, na co není společnost připravená? Je lepší si brát příklad, po částech se inspirovat než všechno najednou převzít a bez jakékoliv adaptace na naše prostředí skoro až vnutit všem.“*

Shrnutí DVO III

Vzhledem ke skutečnosti, že na TO 7 odpověděli relevantně pouze tři dotazovaní, výsledky vyvozují jen z těchto tří odpovědí. A protože dva informanti, kteří tedy tvoří v tomto případě většinu, uvedli, že se častěji setkávají s psychickými tresty, kód pro TO 7 je **„psychické tresty jsou využívanější nežli ty fyzické“**.

TO 8 zkoumala škodlivost tělesných a psychických trestů. Odpovědi informantů nám měly odpovědět na to, zdali jsou tělesné tresty škodlivější nežli ty psychické, anebo jestli jsou naopak psychické tresty škodlivější než fyzické. Nicméně, čtyři z pěti dotazovaných se shodli na stejné míře škodlivosti u tělesných a psychických trestů, proto kód pro TO 8 je **„stejná míra škodlivosti u fyzických a psychických trestů“**.

Tazatelská otázka 9 zkoumala alternativní druhy trestů, které netraumatizují jedince. Čtyři z pěti informantů se shodli, že metoda logických důsledků dítě nepoškozují, ale zároveň ho učí odpovědnosti. Kódem pro TO 9 je „**logické důsledky jakožto netraumatizující výchovná metoda**“.

TO 10 zjišťovala možnosti převzetí norského výchovného stylu do naší společnosti, přičemž možnost plného převzetí všichni informanti zavrhnuli. Avšak uvedli, že je možné se tímto stylem v určitých aspektech inspirovat. Proto kódem pro TO 10 je „**možná inspirace norským výchovným stylem**“.

4.5 Shrnutí výzkumného šetření

V rámci provedeného výzkumného šetření byla zkoumána problematika tělesných trestů a jejich možný dopad na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků. Cílem výzkumného šetření bylo zkoumat vliv tělesných trestů na vývoj dítěte a dále popsat alternativní metody trestání, které působí pozitivně na osobnostní vývoj jedince. Výzkumné šetření bylo provedeno pomocí metody polostrukturovaného rozhovoru se specializovanými odborníky. Informanti byli vybráni s ohledem na rozmanitost zkušeností a délku působení.

První dílčí otázka „**Jaký zachycují specializovaní odborníci výskyt využívání tělesných trestů**“ se dále dělila na tři tazatelské otázky.

První tazatelská otázka se zaměřovala na nejvyužívanější formy tělesných trestů. Informanti během odpovědí na tuto otázku jmenovali různé formy fyzických trestů. V odpovědích dotazovaných se nezávisle na sobě začaly tvořit shodné vzorce a nejvíce informantů, konkrétně pět z pěti, se shodlo na trestu plácnutí přes zadek. Jak již bylo zmíněno, na této odpovědi se shodli všichni dotazovaní. Není ale však pravdou, že by se jiné formy fyzických trestů nevyužívaly. Velmi často bylo také zmíněno plácnutí přes ruku či pohlavek. Plácnutí na zadek, jakožto nejvyužívanější formu trestu, potvrdil i výzkum z roku 2022. Výzkum týkající se používání tělesných trestů ve výchově dětí vznikl na půdě Psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice. Tým byl veden klinickým psychologem Radkem Ptáčkem. Podle tohoto výzkumu se nejčastěji v naší společnosti využívá trest ve formě naplácání na zadek. K naplácání na zadek se přiznalo 59,5 % dotazovaných (Válková, 2023).

Cílem druhé tazatelské otázky bylo zjistit, jak často se specializovaní odborníci setkávají s využíváním tělesných trestů. Zde odpovědi nebyly až tak jednoznačné.

Nicméně, nejvíce dotazovaných, a to konkrétně tři z pěti informantů, se shodlo na odpovědi, že se setkávají s využitím tělesných trestů pouze zřídka. V těchto odpovědích je však třeba brát v úvahu její možnou nepřesnost. Jak uvedla v rozhovorech informantka I., spousta rodičů se k této formě trestání nepřiznává. V dnešní společnosti přibývá rodičů, kteří tělesné tresty odsuzují. Tedy situace, kdy rodič využije tělesný trest, může být zahalena studem a raději nikdy nepřiznána. Výzkum provedený v roce 2022 však zřídka využívané tělesné tresty nepotvrzuje. Z výzkumu vyplývá, že až téměř 36 % rodičů využívá tělesné tresty jako běžnou součást výchovy. 57,5 % rodičů uvedlo, že se k tělesným trestům alespoň jednou během výchovy uchýlilo (Šimková, 2023).

Třetí, a v této sekci poslední, tazatelská otázka měla za úkol zjistit, jaké jsou důvody, proč se rodiče nejčastěji uchylují k tělesnému trestání. Nejvíce informantů se shodlo na tvrzení, že rodiče se k tomuto nejčastěji uchylují z důvodu vlastních nevládnutých emocí. Avšak opět se nejedná o jediné vysvětlení a důvodů je mnoho. Často se také v rozhovorech objevovala například odpověď, že se jedná o návyk v původních rodin. Psycholožka a psychoterapeutka Hana Nečina Vaníčková se v rozhovoru taktéž přiklonila k variantě, že tělesný trest je spíše výsledkem nevládnutých emocí. Jedná se, dle jejího názoru, o chvilkové selhání, zkrat nebo neschopnost se zregulovat (Bouška, 2023).

Schéma 1 - Kódy k DVO I

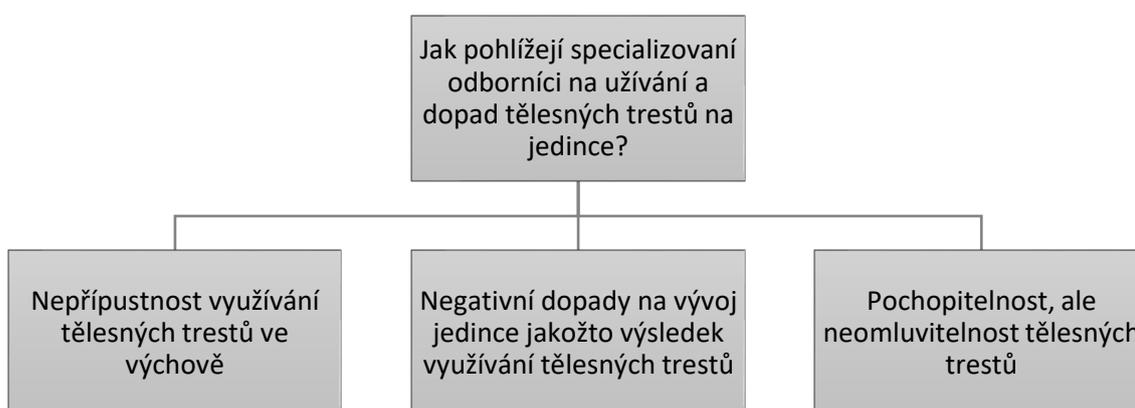
a dopad tělesných trestů na jedince“ se dělila na další tři tazatelské otázky. Cílem této dílčí výzkumné otázky bylo zjistit stanovisko specializovaných odborníků na využívání tělesných trestů rodiči na dětech, dále možná omluvitelnost a pochopitelnost využití fyzického trestu a dopady, které jsou výsledkem užívání tělesných trestů.

Čtvrtá tazatelská otázka zjišťovala stanovisko specializovaných odborníků na využívání tělesných trestů rodiči na dětech. Všichni informanti se shodli na tvrzení, že by se tělesné tresty využívat neměly. Toto tvrzení podporuje i psychologka Ivana Dlouhá, která v rozhovoru uvedla, že by se rodiče rozhodně měli tělesným trestům vyvarovat (Vlachová, 2018).

TO 5 zkoumala názory odborníků na možnou pochopitelnost a omluvitelnost v případech, kdy rodiče využijí tělesného trestu. Tři z pěti dotazovaných, tedy většina informantů, se shodla na možné pochopitelnosti, ale zásadně ne na omluvitelnosti. Pokud totiž využívání fyzických trestů budeme omlouvat, dostáváme se do začarovaného kruhu, kde neustále budeme dokola omlouvat své nedostatky, namísto toho, abychom s nimi pracovali. U této otázky je důležitý zejména individuální názor odborníků, proto zde neuvádím žádné výzkumy, které by tvrzení podporovaly, anebo naopak vyvracely. Při procházení různých dat, jsem nenašla žádné vyjádření, které by dokládalo, jaká odpověď je v tomto případě správná.

Šestá tazatelská otázka se zaměřovala na možné dopady na vývoj dítěte vyplývající z užívání tělesných trestů. Pokud informanti uvedli, že fyzické tresty zanechávají následky na jedincích, uvedli i jejich konkrétní podobu. Pět z pěti informantů se shodlo, že tělesné tresty působí negativně na vývoj jedince. Tři z pěti informantů se shodli, že jedním z nejčastějších dopadů je přenos násilného chování. Tři z pěti dotazovaných se také usnesli, že velmi častým dopadem je narušení sebehodnoty jedince. Tělesné tresty působí negativně na vývoj jedince i podle paní psychologky Evy Vaníčkové a pana profesora Radka Ptáčka. Vaníčková ve své knize představuje různá rizika vyplývající z využívání tělesných trestů. Jedním z rizik je právě i přenos násilného chování (Vaníčková, 2004). S tímto tvrzením souhlasí i klinický psycholog Radek Ptáček, který považuje za nejzávažnější následek právě replikaci násilného chování, a to nejen vůči svým dětem, ale i vůči svým partnerům (Ptáček, 2024). Dalším dopadem, který vyplynul z mého výzkumného šetření, bylo narušení sebehodnoty jedince. Tento dopad potvrdila i docentka Kocourková. Ta na konferenci hovořila právě o možném narušení

sebehodnoty, která se může následně projevat nízkým sebevědomím jedince (Kocourková, 2003).

Schéma 2 - Kódy k DVO II

Třetí, a tedy poslední, dílčí otázka „**Jaký mají specializovaní odborníci zkušenosti a znalosti o alternativních druzích výchovy a trestech**“ měla za cíl zjistit, zdali se specializovaní odborníci setkávají častěji s tělesnými či psychickými tresty a zdali považují psychické tresty za škodlivější. Dále se prostřednictvím této dílčí otázky zjišťovaly alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince a poté také možnost přenesení norského výchovného stylu do naší společnosti.

Cílem TO 7 bylo zhodnotit, zdali se specializovaní odborníci více setkávají s tělesnými tresty, anebo naopak s psychickými. Dva informanti nebyli schopni relevantně na otázku odpovědět, a proto jsem závěr pro tuto otázku vyvodila z odpovědí tří dotazovaných. Dva ze tří informantů uvedli, že se ve své praxi více setkávají s psychickými tresty. Při hledání výzkumů, zdali existují nějaká data, která by srovnávala četnost fyzických a psychických trestů, jsem narazila na několik článků, které poukazovaly na nemožnost tyto data relevantně zachytit. Fyzické tresty jsou poměrně dobře viditelné, všichni tak nějak zhruba tuší, co si pod nimi můžeme představit, avšak problém nastává s identifikací psychických trestů. Velká část rodičů si často ani neuvědomuje, že psychické tresty využívá. Psychické tresty jsou skryté, a proto je není

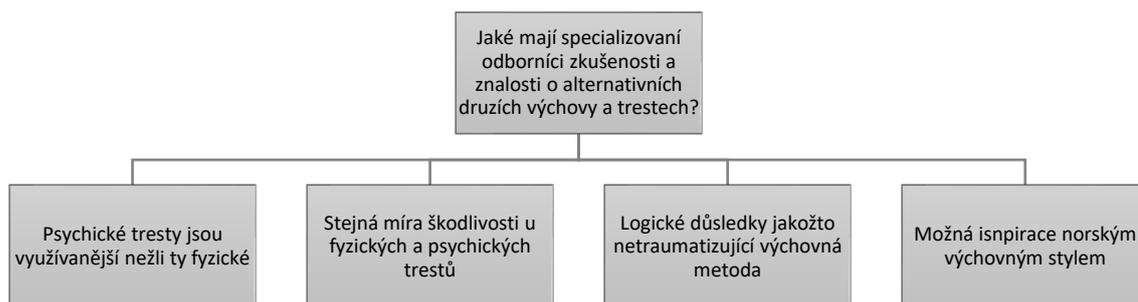
možné vždy úplně zachytit. Z tohoto důvodu není, alespoň prozatím, možné udělat kvalitní komparaci výsledků.

Osmá tazatelská otázka zjišťovala, zdali si specializovaní odborníci myslí, že psychické tresty jsou škodlivější nežli ty fyzické. Většina informantů, tedy čtyři z pěti, se domnívají, že míra škodlivosti u fyzických a psychických trestů je stejná. Na tuto tazatelskou otázku neexistuje jednotná odpověď. Obecně panuje u odborníků přesvědčení, že ani jeden způsob trestání není vhodný a oba mají negativní vliv na vývoj jedince. Ježková a Krtilčková však uvádějí, že psychické tresty mohou být škodlivější, pokud jsou užívány systematicky. K tomuto tvrzení se přiklání i dětský psycholog Václav Mertin, který v rozhovoru uvedl, že pokud by byl donucen volit, raději by dal dítěti na zadek, namísto toho, aby dítě psychicky trestal a útočil na jeho integritu (2023).

Devátá tazatelská otázka si kladla za cíl zjistit, jaké existují alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince. Čtyři z pěti informantů se shodli, že se velmi dobře jeví metoda přirozených/logických důsledků. Jedná se o metodu, při které nedochází k traumatizaci a zároveň rozvíjí jedincův smysl pro odpovědnost. Z trestu se dle dotazovaných odborníků dítě nic nenaučí, ale z důsledků může. Odborníci, a to včetně mých informantů, se shodují, že je klíčové nastavení pevných a bezpečných hranic. Často se rodiče mylně domnívají, že tyto hranice mohou nastavit pouze prostřednictvím trestu. Avšak, mnohem efektivnější je umožnit dítěti zažít si důsledek svého chování, jak tvrdí dětská psychoterapeutka a rodinná a výchovná poradkyně Kateřina Novotná. Dle jejího názoru se jedná o mnohem bezpečnější nástroj, který slouží k vymezování hranic a postupu při nastavování norem chování (2019).

Desátá, a tedy poslední, tazatelská otázka zjišťovala možnou přenositelnost norského výchovného stylu do našeho prostředí. Pět z pěti dotazovaných se shodlo, že tento výchovný styl nelze v plné podobě přenést do naší společnosti, a to z několika důvodů. Hlavním důvodem je naprostá kulturní odlišnost. Norská mentalita se diametrálně liší od té české, a proto do naší společnosti nelze přenést naprosto stejný výchovný model. Ačkoliv se tento způsob výchovy může jevit v Norsku jako ideální, jeho přenesení by vzhledem ke všem rozdílům nemuselo být. Pro lepší představu a potvrzení výroku o odlišné mentalitě, uvedu příklad, který mi byl sdělen během jednoho z rozhovorů. Důvodem, proč se v Norsku nemohou využívat tělesné tresty, je fakt, že děti tam nepatří svým rodičům, nýbrž státu. Děti jsou tedy státem chráněné právě proto, že rodiče jsou pouze prostředníky, kteří vychovávají, nicméně, děti náleží státu. Ačkoliv tedy dle informantů není možné plné přenesení tohoto výchovného modelu, tři z pěti

dotazovaných uvedli, že by byla možná a přijatelná inspirace některými aspekty, které v Norsku fungují a v naší společnosti by mohly také. Jak ostatní odborníci přemýšlí o možné přenositelnosti tohoto výchovného stylu, jsem nenašla žádné odborné vyjádření, a proto ani u této otázky není zcela možné provedení komparace s jinými výsledky.

Schéma 3 - Kódy k DVO III

Závěr

Bakalářská práce s názvem *Vliv tělesných trestů na vývoj jedince z pohledu specializovaných odborníků* se v úvodu zabývala tělesnými tresty, jejich pojetím, definicemi a také vývojem, který prošel velkými změnami, které jsou pravděpodobně důsledkem kladení důrazu na práva dítěte a na jejich ochranu. Dále se zaměřovala na ústřední téma této práce, a to na vlivy tělesných trestů na vývoj jedince. Již v názvu práce se objevuje pojem vývoj, a proto jsem další část své práce zasvětila psychickému vývoji dítěte, faktory, které tento vývoj ovlivňují a také dvěma vybraným vývojovým teoriím, které jsou klíčové pro pochopení správného vývoje jedince. Teoretickou část jsem zakončila výchovnými styly, které se v naší společnosti objevují. Mým cílem bylo vystihnout jejich podstatu, ale také pozitiva a negativa, které sebou přináší. V rámci tématu výchovných stylů jsem nemohla opomenout norský výchovný styl, který v naší společnosti vzbudil velkou diskusi, a to zejména kvůli absolutnímu zákazu využívání tělesných trestů na dětech.

Kapitola věnovaná empirickému šetření, se snažila o zjištění pohledu specializovaných odborníků na vliv tělesných trestů na vývoj jedince. K výzkumnému šetření byla využita kvalitativní metodologie, která byla realizována prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.

Cílem výzkumného šetření byla snaha odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: *Jaký mají pohled specializovaná odborníci na vliv tělesných trestů na vývoj jedince?* Na hlavní výzkumnou otázku se prostřednictvím rozhovorů povedlo odpovědět. Specializovaní odborníci se shodli, že by se tělesné tresty ve výchově využívat neměly, a to zejména kvůli jejich negativním vlivům na vývoj jedince. Negativní vlivy mohou být různé, nicméně nejčastěji informanti uváděli problematiku replikace násilného chování. Jedinec si zvnitřní tento styl chování a považuje ho za relevantní při řešení náročných situací. Dále také dochází k narušení sebehodnoty jedince. Toto poškození vychází z ponižující a podřízené role trestaného dítěte.

Dále se prostřednictvím rozhovorů došlo k závěru, že nejčastěji využívaným tělesným trestem je plácnutí přes zadek. Rodiče se k tělesnému trestání nejčastěji uchylují kvůli vlastním nezvládnutým emocím a dítě působí jako jakýsi hromosvod k vybití špatné nálady či nějaké stresové situace.

Z důvodu snahy některých rodičů o odchylování se od tělesných trestů, jsem měla dobrý důvod se domnívat, že rodiče namísto tělesných trestů využívají tresty psychické,

které aplikujeme napříč prostředím a často o tom ani nevíme. Psychické tresty mohou mít podobu manipulace, vydírání či třeba odepírání lásky. Vzhledem k formám psychického trestání jsem se snažila zjistit, zdali tyto formy výchovy nejsou pro dítě ještě více traumatizující. Z rozhovorů však vyšla skutečnost, že tělesné i psychické tresty jsou dle specializovaných odborníků stejně škodlivé. Otázkou ale stále zůstávalo, jak děti vychovat, ale zároveň je netraumatizovat. Informanti se shodli, že pro tento požadavek je účinná metoda logických/přirozených důsledků. Jedná se o výchovnou metodu, kde jsou předem určené hranice, které jsou pro děti během jejich vývoje velmi důležité. Pokud však dojde k porušení či překročení těchto hranic, přichází adekvátní důsledek, který jedince učí odpovědnosti za své jednání. Toto je dle odborníků způsob, jak dítě vychovat, ale zároveň ho prostředkem výchovy nepoškozovat.

Poslední zjištění se týkalo možnosti přenesení norského výchovného stylu do naší společnosti. Z rozhovorů vyšlo najevo, že není možné přenesení norského výchovného modelu v jeho plné podobě do českého prostředí, a to zejména z důvodu velké odlišnosti mentality lidí. Avšak je možné se z tohoto výchovného modelu něco naučit a inspirovat se určitými prvky, které jsou pro naši společnost přijatelné, ale zároveň ji dělají lepším.

Domnívám se, že návaznost na tuto bakalářskou práci, by mohla spočívat právě v krocích, jak a v čem se inspirovat norským výchovným modelem. V rozhovorech již byly zmíněny návrhy jako silnější podpora pro matky samoživitelky, větší zájem o mladou generaci a také třeba například bezplatné kurzy pro rodiče, kteří se chtějí vzdělávat a zdokonalovat v otázkách výchovy. Nicméně, si myslím, že je ještě spousta aspektů, kterými by se naše společnost mohla inspirovat a stávat se tím lepším prostředím pro novou generaci. Zajisté, ale existují i prvky, ze kterých bychom si příklad brát neměly. I o těchto věcech je však třeba mluvit, diskutovat a srozumitelně předat důvody a informace české populaci, které se toto téma týká.

Bakalářská práce může být přínosem, jak rodičům, tak vychovatelům, kteří vychovávají novou generaci dětí a jejich snahou je vychovat zdravé a vyrovnané jedince pro společnost. Zároveň by tato práce mohla promlouvat i ke starší generaci, která ve většině považuje tělesné tresty za relevantní a účinný způsob výchovy. Tato práce by pro ně mohla být inspirací a ukázkou, že děti můžeme efektivně vychovávat i jinak.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- CACH, Josef a KYRÁŠEK, Jiří. *J.J.Rousseau a jeho pedagogický odkaz. Výbor z pedagogického díla*. Praha: SPN, 1967. 158 s. ISBN neuvedeno.
- ČÁP, J. a BOSCHEK, P. *Dotazník pro zjišťování způsobu výchovy v rodině*. Bratislava: Psychodiagnostika, 1994. 108 s. ISBN neuvedeno.
- ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 1996. 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
- DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5.
- GORDON, Thomas. *Výchova bez poražených: Řešení konfliktů mezi rodiči a dětmi*. Praha: Malvern, 2012. 287 s. ISBN 978-80-87580-06-6.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. 438 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
- KOPŘIVA, Pavel et al. *Respektovat a být respektován*. Praha: Spiral Energy, 2008. 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.
- LACINOVÁ, Lenka a ŠKRDLÍKOVÁ, Petra. *Dost dobrí rodiče, aneb drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2. akt. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 361 s. ISBN 978-80-247-1284-0.
- LANGMEIER, Josef a MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. 396 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
- MAHLEROVÁ, Margaret, PINE, Fred a BERGMANOVÁ, Anni. *Psychologický zrod dítěte*. Praha: Triton, 2006. 373 s. ISBN 80-7254-722-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 2015. 108 s. ISBN 978-80-262-0853-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. 223 s. ISBN 80-04-25236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém nebo po zlém?*. Praha: Portál, 2015. 124 s. ISBN 978-80-262-0852-5.

- MERTIN, Václav. *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 124 s. ISBN 978-80-7478-028-8.
- STOJAN, Mojmir. *Přehled obecných pedagogických kategorií*. 2. vyd. Brno: CERM, 2003. 55 s. ISBN 80-7204-323-4.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2015. 576 s. ISBN 978-80-262-0714-6.
- TRAIN, Alan. *Nejčastější poruchy chování dětí*. Praha: Portál, 2001. 198 s. ISBN 80-7178-503-2.
- VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2021. 541 s. ISBN 978-80-246-4961-0.
- VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: Definice – Popis – Následky*. Praha: Grada Publishing, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0.

Internetové zdroje

- BOUŠKA, Petr. Fyzické tresty a děti. Je rozdíl, když mámě rupnou nervy, nebo když je facka na denním pořádku [online]. 12.9. 2023 [cit. 2024-4-21]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/fyzicke-tresty-a-deti-je-rozdil-kdyz-mame-rupnou-nervy-nebo-kdyz-je-facka-na-9071126>. Rozhovor s Hanou Nečinou Vaníčkovou.
- DĚTSKÝ ÚSVIT. *Erik Erikson – Osm věků člověka* [online]. [cit. 2024-3-2]. Dostupné z: <http://detskyusvit.cz/erik-erikson-osm-veku-cloveka/>.
- iDNES. *Každý třetí rodič bije svoje děti, ukázal výzkum. Nejvíce trestají mladší rodiče* [online]. 28.6. 2023 [cit. 2024-2-8]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/fyzicke-tresty-deti-rodice-nasili-deprese-vyzkum.A230628_080053_domaci_vajo. Rozhovor s Radkem Ptáčkem.
- JEŽKOVÁ, Z. a KRTIČKOVÁ, K. Tresty ve výchově: ano, či ne? [online]. 19.12.2023 [cit. 2024-3-20]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/tresty-ve-vychove-deti-ano-ci-ne>. Rozhovor s Václavem Mertinem.
- KABRHELOVÁ, Lenka. *Ředitelka Barnevernetu: Dát dítěti facku je u nás zakázané, ale automaticky ho za to neodebereme* [online]. 11.11. 2019 [cit. 2024-3-15]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/oslo-michalkovi-kristin-ugstat-steinrem-adopce-barnevernet-vychova-deti_1911111734_vtk. Rozhovor s Kristin Ugstat Steinrem.

- KOPŘIVA, P. a KOPŘIVOVÁ, T. *Trestání dětí ohrožuje jejich vývoj i tehdy, když nekončí týráním* [online]. [cit. 2024-4-1]. Dostupné z: <https://www.respektovat.com/clanky-rozhovory/trestani-pro-psychologii/>.
- LIFEE. Psycholog Radek Ptáček: Fyzické tresty v dětství vedou k duševním poruchám v dospělosti. In: YouTube [online video]. 19.2. 2024 [cit. 2024-3-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=n7VGhZmyE6M>. Rozhovor s Radkem Ptáčkem.
- LOVASOVÁ, L. a SCHMIDOVÁ, K. *Tělesné tresty* [online]. [cit. 2024-2-10]. ISBN 80-86991-75-X. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1385375890.pdf>.
- MANSON, Mark. *Teorie citové vazby: Strategie, kterou jsme si osvojili v raném dětství, formuje naše další vztahy* [online]. 16.5. 2017 [cit. 2024-2-15]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/teorie-citove-vazby/>.
- NOVOTNÁ, Katka. *Jakou formu výchovy volíte vy?* [online]. 7.6. 2019 [cit. 2024-1-20]. Dostupné z: <https://www.akademierodicovstvi.cz/blog/jakou-formu-vychovy-volite-vy>.
- SALVESEN, Kjersti. *Kari Killén: Dette har 70 ar i arbeidet med barn laert meg* [online]. 25.10. 2023 [cit. 2024-2-10]. Dostupné z: <https://www.utdanningsnytt.no/barndom-barnehageforsker-barnehageforskning/kari-killen-dette-har-70-ar-i-arbeidet-med-barn-laert-meg/378178>.
- SARISOVÁ, Kristina. *Citová vazba: Jaké základní vztahové nastavení jste si odnesli do života?* [online]. 14.8. 2019 [2024-1-23]. Dostupné z: <https://psychologie.cz/citova-vazba/>.
- ŠÁRA, Filip. *Téměř 58 procent českých rodičů používá či použilo fyzický trest* [online]. 27.6. 2023 [cit. 2023-3-20]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/veda-skoly-temer-58-procent-ceskych-rodicu-pouziva-ci-pouzilo-fyzicky-trest-40436147>.
- ŠULOVÁ, Lenka. *Etapy psychického vývoje dítěte od narození po dospívání* [online]. 3.1. 2023 [cit. 2024-3-2]. Dostupné z: <https://www.idetskysluch.cz/panel-expertu/psycholog/etapy-psychickeho-vyvoje-ditete-od-narozeni-po-dospivani/>.
- TRAUTNER, Tracy. *Authoritarian parenting style* [online]. 19.1. 2017 [cit. 2024-4-15]. Dostupné z: https://www.canr.msu.edu/news/authoritarian_parenting_style.
- VÁLKOVÁ, Hana. *Bití dětí jako výchovná metoda nefunguje. Čím pohlavky a plácnutí nahradit* [online]. 29.6. 2023 [cit. 2024-4-1]. Dostupné z: https://www.vitalia.cz/clanky/fyzicke-tresty-ve-vychove-deti/#google_vignette.

- VLACHOVÁ, Veronika. *Tresty snižují sebevědomí dítěte, varuje psychologka* [online]. 25.5. 2018 [cit. 2024-4-27]. Dostupné z: <https://www.maminka.cz/clanek/tresty-snižuji-sebevedomi-ditete-varuje-psychologka>. Rozhovor s Ivanou Dlouhou.
- ZAJÍČEK, Jan. *Jak na vyvážený výchovný styl?* [online]. 20.6. 2023 [cit. 2024-3-18]. ISSN 1805-8876. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/jak-na-vyvázeny-vychovny-styl>.
- ZDECHOVSKÝ, Tomáš. *Everything you wanted to know about Norwegian CPS Barnevernet and you were afraid to ask* [online]. 17.4. 2020 [cit. 2024-4-25]. Dostupné z: <https://www.zdechovsky.eu/en/news/everything-you-wanted-to-know-about-norwegian-cps-barnevernet-and-you-were-afraid-to-ask>.

Ostatní zdroje

- GERSHOFF, E. T. *Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review*. Psychological Bulletin [online]. Washington: 2002 [cit. 2024-4-20]. Available from: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0033-2909.128.4.539>.
- KOCOURKOVÁ, J. *Tělesný trest jako psychické trauma*. 2. národní a 1. střeoevropská konference Násilí na dětech „Násilí nezná hranic, ale zanechává stopy“. Praha 2003 [cit. 2024-3-2].
- LOJKOVÁ, Jana. *Ochrana práv dítěte (filozoficko-právní analýza problému)*. Brno, 2012. 172 s. Disertační práce. Masarykova Univerzita. Právnická fakulta. Školitel Tatiana Machalová.
- OLSON, K. a DWECK, C. *A Blueprint for Social Cognitive Development*. *Perspect Psychol Sci* [online]. 2008 [cit. 2024-4-1]. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26158935/>.
- SAMEROFF, Arnold. *A Unified Theory of Development: A Dialectic Integration of Nature and Nurture*. SRCD [online]. University of Michigan: 2010, pp. 6-22 [cit. 2024-4-20]. Available from: <https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8624.2009.01378.x>.
- SŁOMKOWSKI, C., RENDE, R., COGNER, K. et al. *Sisters, brothers, and delinquency: Evaluating social influence during early and middle adolescence*. SRCD [online]. 2003, pp. 271-283 [cit. 2024-4-20]. Available from: <https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8624.00278>.

Seznam objektů

Tabulka 1 Transformace hlavní výzkumné otázky, dílčích a tazatelských otázek a výzkumného problému	35
Tabulka 2 Přehled informantů	37
Schéma 1 - Kódy k DVO I.....	47
Schéma 2 - Kódy k DVO II.....	49
Schéma 3 - Kódy k DVO III	51

Přepis rozhovoru s I4

T: „Zhodnoťte z vašich odborných dosavadních zkušeností, jaké jsou nejvyužívanější formy fyzických trestů na dětech?“

I4: „Nejvíce využívané? No tak jsou to pohlavky, plácání přes ruce, výprask, plácání přes zadek, tahání za ucho. To jsou takový ty běžný, co ty lidi jakoby používají. Klečení na hrách, a takový, tak s tím jsem se teď nesetkal.“

T: „Jak často se setkáváte s rodiči, kteří využívají jako výchovný prostředek tělesné tresty?“

I4: „Jako poměrně často. Já si myslím, že kdybych to měl vyjádřit procentruálně, tak bych řekl, že někerej z těchle trestů, používá tak 70 % těch rodičů, který jako navštěvujou třeba to naše centrum. Jo, je to takovej jako odhad. 70 %.“

T: „Z jakého důvodu si myslíte, že rodiče nejčastěji využívají tělesné tresty?“

I4: „Jo, to vám řeknu. Protože nezvládnou svoje emoce, nechaj se přejít do afektu a v tom afektu už pak je hrozně jakoby problém se zvládnout. Samozřejmě ten afekt a sahaj k těm tělesnejm trestům, víceméně k nějakýmu výprasku, pohlavkům. Takže jednak je to nezvládnutí sám sebe ten rodič a jedná afektovaně a v tom používaj tyhle tresty. To je jeden z důvodů, proč je používaj. A další, že nemaj v dosahu nic jinýho. To je taky důvod. Je to návyk. Je to návyk ze svojí původní rodiny, takhle se u nich trestalo a nemaj ve svém repertoáru nic adekvátního, co by bylo účinné. Todlecto důvod. No, a důvod je hlavně pak taky, že to považují za účinné. Samostatně bych dal důvod, považují to za účinné. To je snad všechno.“

T: „Já mám pocit teda, že to vystihlo úplně všechno, co jsem i četla v těch publikacích, že tam to bylo dost podobně. Jaké je vaše stanovisko na využívání tělesných trestů rodiči na dětech?“

I4: „Strašně složitý. Jakoby, no, složitý. Přemýšlím. První, co bych k tomu řekl, že naše společnost se pohybuje v extrémech. Jo, v extrémech. A to je problém. Čili jeden extrém je tvz. podle mě nevychova. To znamená, že dítěti pomalu ani nedomluví a nechám ho vlastně spontánně růst. Protože ta nevychova to tak někdy říká. A teď ji nechci nijak rozebírat tu nevychovu, to bysme museli konkrétně. Jeden extrém, kdy se dítěti ani nedomluví a druhý extrém je, že se k dítěti chovaj ti rodiče fakt až násilně a používaj hrubých trestů fyzických, a to je druhý extrém. Podle mě by to mělo bejt někde uprostřed. Jo, někde uprostřed. A to uprostřed pro mě je, že se apriori nepoužívá žádný tělesný trest, ale jsou stanovený jasný hranice v tý výchově, ale jsou stanovený kurník i nějaký sankce.“

A ta sankce nemusí být tělesný trest, jo. A vůbec už by neměl být v nějakým jakoby afektovaným jednání těch rodičů, jak jsem říkal. Takže v tom středu vidím to, že tam jsou stanovené hranice, jsou stanovené sankce, ty sankce nemusí být vůbec charakteru tělesného trestu, ale mělo by to být charakteru trestu. Ono to trest je blbý slovo, mně se spíš líbí ta sankce, nebo nějaké omezení toho dítěte, možná to je ještě přesnější. Sankce neboli omezení. To omezení by pro to dítě mělo být citelné, ale v závislosti na vývojový stupeň toho dítěte, charakter toho dítěte a nějaký jeho možnosti. Je to individuální záležitost, ale to dítě by mělo zažít určitou míru frustrace, jo. Adekvátně k tomu, jak říkám, jo, k tomu vývoji, a tak. Frustrace. A potom ta sankce neboli to omezení, má svůj účinek a k tomu bych dal důslednost rodičů, jo. Že v tom rodiče musí být důsledný, aby to dítě pocítilo prostě to omezení. Bez toho to dítě nemůžou nikdy vychovat. Nesmysl. A tam bych se přidržel Komenského, jo. Já tam mám na to fakt toho Komenského. Je zajímavý, že i Komenský, on vychází ze starozákonní vlastně doby, že jo, ze starého zákona on vychází i z toho, že i v nějakým kontextu, jak to tam dát, musel bych citovat toho Komenského, jako jo. To není, on není pro tělesné tresty, ale vlastně na základě starého zákona, že kdo miluje svoje dítě, tak ho taky trestá a nevzdálí o něj svůj ten prut jakoby, že ho švihne. Jo, čili já si umím představit, že v naší kultuře v nějakým kontextu, jo, adekvátně všemu tomu, co jsem říkal, že ten rodič to dítě plácne přes ten zadek. A to podle mě, není násilí. Oni mě za to nebudou mít rádi všichni v tom Norsku, jo, ale my jsme fakt jiná kultura. Ale právě, aby se to nevytrhlo z kontextu, aby tam byly zachované všechny tyhle věci. Tak já si umím představit, určitě bych, asi bych netahal to dítě za uši, neplácal bych ho, no nevím. Přes ty ruce někdy, jo, mírně, tím mu dám něco jako najevo, protože třeba dítěti, kterému jsou čtyři roky, který strká ruce, já nevím kam, jo, do záchoda, tak samozřejmě, použitýho, já nevím úplně takhle, tak samozřejmě, já mu to vysvětlím, ale to dítě třeba a udělá to znova a nechce poslechnout. Tak proč ne? Ale to fakt musí být uvedený v tom kontextu čili že nesmí to být násilí, nesmí to být v afektu a třeba plácnutí přes ruku, nebo plácnutí třeba, plácnutí třeba přes ten zadek, já nevnímám jako tělesný trest, ale jako pobídku. Říkám, kdybych měl přednášku, tak to tam musím takhle všechno vysvětlit, aby to nebylo zavádějící, jo. Čili já jsem proti tělesným trestům, jsem proti tomu, že něco to dítě vyvede a pojď teďka teda dostaneš vejprask. Jsem proti tomu. Ale říkám, druhý extrém je úplně tohle vyloučit. Takže myslím si to, plácnutí přes ruku třeba, nebo přes ten zadek, ale to je plácnutí, taková pobídka, že ho to štípne to dítě – tohleto ne, Frantíku – jo. Ale víc ne a nesmí to být v afektu. Nemůžu plácnout stejně dítě, kterému je čtyři a půl anebo tři letý. Takže tady v tom, jo, takže jakoby pobídku. Si umím představit takovejle

nějakej akt jako. Protože ať mi nikdo neříká, že to dítě ve dvou a půl letech chápe, co po něm chci jako jo. Nevím. “

T: „No, ne, já jsem, já s tím souhlasím. Já jsem četla i u Matějčka vlastně, že ten vlastně říkal, že děti do předškolního věku, že vlastně oni třeba často nechápou jako motivy nějaký nebo důsledky svého jednání, takže člověk, když mu vyvsětlí, že jako na tu žehličku nemá sahat, protože se popálí, tak jako jemu ten důsledek tak jako nedotejká prostě jako vyvinutějšímu mozku, takže on i třeba říká, že u tadytěch malejch dětí, přesně, přiměřený, neafektovaný jako tělesný tresty, nebo to plácnutí, to pobídnutí, je v pořádku. “

I4: „Ani ne trest, já to nenazývám trest, aby to nebylo zavádějící. Tak pan Matějček tam má, a to je člověk, kterej tomu rozumí, jo. Nevím, jakou on tam má terminologii, já bych tam nepoužil, to není forma trestu pro mě. To je forma pobídky, forma pobídky a upozornění. Adekvátně prostě vývojovému stupni toho dítěte, který nemůže ve třech letech pochopit důsledky toho, že mi vltne pod autobus. Ale pak ho nemůžu afektovaně ztřískat, jo. To nejde. “

T: „Takže prostě přiměřená pobídka vzhledem k věku dítěte bez afektu. “

I4: „Já tomu říkám pobídka, která může být tělesného charakteru. Já to odvíjím z přírody. Mně se třeba líbí, sledoval jsem někde na internetu, na Youtubku, jak vychovává lvice lvíčata. A my se od tý přírody fakt můžeme učit, jo. A tam bylo vidět, jak ta lvice byla v naprostým klidu, v naprostým klidu. Ty lvíčata si tam hrála a takhle okolo ní skákala a pak už začaly na ni jako nějak dorážet a dělat věci, který se jí už nelíbily. A ona pořád ještě nereagovala, jo, a potom udělala to, že to lvíče takhle chytla a štípla ho tahle za krkem. Ona ho štípla, ono kviklo a dalo pokoj. A něco podobnýho. Ona byla v naprostým klidu, ta lvice, ona ani brvou nehla, jo. Ale když už to bylo moc, tak ho takhle čapla, štípla ho, ono kviklo a už si zase hrály v klidu, jo. A tohle je pro mě ta pobídka, kdy ona mu řekne, ono by to nepochopilo ještě to lvíče, řekne – tohle ne – a řekne mu to v klidu a řekne mu to způsobem, který v té chvíli, v tom vývojovým tom, to dítě, to lvíče, může vnímat, jakože – aha, tak to ne – tak je to zarážka. Tu hranici mu tam dala. Tak v tomhle kontextu pak ano. To jsem rád, že pan Matějček... “

T: „Jojo, shodujete se vlastně docela, bych řekla. “

I4: „Dneska už těch lidí v tom odborným, už je strašně jakoby, řekl bych, málo, už to jde do toho druhého extrému, že se děti už nemají vychovávat. “

T: „Přesně, já jsem s tím měla hroznej problém, když jsem právě hledala k týhle své práci zdroje, tak vlastně tam byl Matějček, ale pak všude už je jako hodně taková ta liberální výchova, respektující. Respektující dobrý, protože tam jsou nějaký ty hranice

jako určený, ale není to tak, že rostou jak dříví v lese. Ale právě jako jenom o tadytom tématu najít nějaký jako názor, ne jenom, že je to nutně hrozně špatná věc, která jako vy plácnete přesně to dítě po ruce a dítě je traumatizovaný. To jsem prostě četla na hrozně moc věcech, že jo, jako prostě hrozný, nepřekročitelný.“

I4: „Jsem měl kolegyni psycholožku, mladou, která studuje, nebo už vystudovala, musím ji napsat, vystudovala, mladá kolegyně, tak jsme se o tomhle bavili. Ona říká – já jsem prostě dostala i vejprask doma, jo. A občas jsem dostala prostě na zadek a já jsem za to dneska vděčná. Já se považuju za dobře vychovanou holku, ženu mladou, jsem naprosto vyrovnaná, jsem v pohodě, dělám psychologickou práci a vlastně, když to hodnotím ten přístup rodičů, tak byl správněj.“

T: „Jojo, já jsem si tuhle práci rozhodla psát zejména kvůli tomu, že se mně stala na ulici taková situace. Že tam bylo nějaký fakt malý dítě, nevím kolik, jako sotva to běhalo, ještě to mělo takový to rozhejbanou chůzi a ono se vrátilo asi nějak pozdějc domů, než se dohodlo se svojí maminkou, asi od nějakýho kamaráda. Nevím, fakt jako malý dítě a ono přišlo pozdějc a ta máma mu normálně po tý ulici začala utíkat a řekla – ted' jsi mě naštvál, nechod' ke mně, prostě vůbec na mě nemluv, ted' tě vůbec jako nechci ani vidět – a to dítě plakalo a běželo za ní, jo, jako uprostřed silnice, nebo vedle silnice, jo. Já jsem si říkala – ježíš marja, to, kdyby mu radši jako pleskla přes ten zadek. Možná by to bylo lepší, protože tohle to dítě, to je hrozný jako – mně z toho bylo úplně ouzko, jako když jsem to viděla. A jako co to dítě, kterému tady jako odebíhá milovaná osoba. Že přesně jsem měla pocit, že u nás nás rodiče taky někdy plácli, ale měla jsem pocit, že nás plácli a bylo vyřešeno a žádný jako následky – no naštvál jsi mě a ted' se s tebou nebudu dvě hodiny bavit, nebo dva dny.“

I4: „Říkám, tadyto je právě ten rozdíl, protože může být ponižující pro to dítě už v poměrně útlým věku, třeba ty děti ve čtyřech, v pěti letech jsou vnímavý, jo. A už ten akt, že mu někdo svlíkne ty kalhoty, ted' je tam jako nahý to dítě a ted' mu tam plácá. To už je ten tělesnej trest, se kterým jako já úplně nesouhlasím, jo, protože to dítě vnímá ty věci už takhle jakoby brzo. To ne, ale prostě, když tam někde zlobí a já řeknu – hele nedělej to, Péťo – a je takhle malej a má ty tepláky, tak bych mu klidně plácnul na ten zadek, ať ho to štípne. Tohleto mám na mysli. Fakt ne tělesnej trest. Na to ten rodič musí bejt jako znalejš, nebo tak jako vyspělej, aby si uvědomil, že to dítě, aby ho fakt neponižoval. Navíc ho teda takhle netraumatizoval, tak to už není ponižení, to už je traumatizace v hrubým...“

T: „Ono vlastně tím jsme se dostali i trošku k tý další otázce. Jestli si myslíte, že je možné v některých případech omluvit či pochopit využití tělesného trestu na dětech?“

I4: „*To je ta formulace, já tam nepoužívám trest. Já fakt bych tresty tělesný nepoužíval. A vymezují se jim, nemyslím si, že by děti se měly trestat tělesně. Ne. Ale mohly by se tělesně pobízet tímhle tím způsobem? No takže, takhle. Jak ta otázka zněla, jestli, jo, omluvit. Takhle když někdo trestá, trestá teďka, ale i kdyby pobízel dítě tělesně v afektu, tak to bych neomluvil. Na to omluvu nemám. Seš dospělá máma, dospělej táta, tak se nejdřív srovnej sám a potom vychovávej dítě. My chceme po dětech, aby byly vyrovnaný, aby byly hodný, aby poslouchaly, ale sami to neděláme. Tak na to omluvu nemám. Pro nás dospělé nemám. Ale umím pochopit a má pro mě logiku a říkám ano tomu, když někdo bez afektu promyšleně použije u adekvátního, u těch dětí, jak jsem říkal, tu tělesnou pobídku. I klidně to štípnutí někdy, jako ta lvice. No až to budou v Norsku, že jsem se takhle, tak oni řeknou – no prosím tě. Ne, mně to nevadí, totiž do té diskuse by chtělo jít jako. Tu diskusi by bylo potřeba, protože chtěj taky už uzákonit, že jako vlastně pokud se svého dítěte dotknete, tak půjdete pomalu do vězení. To už tam je. Ale v Norsku je úplně jiná kultura. A když jsem tam byl poprvé služebně, pracovně, tak jsem říkal, no to jsem nepochopil, to bylo pro nás jako úplně nepřijatelný. Po druhý, po třetí, po čtvrtý, po pátý už když už tam jsem, jsme tam byli teďka, je to asi čtrnáct dní, tak jsem řekl – jo, já tomu rozumím, to je úplně jiná kultura, a to není přenosný k nám – něco ano, ale hodně věci ne.“*

T: „*No, já jsem právě, já jsem totiž, když jsem začínala psát tadytu práci, nebo my si musíme určovat to téma už ve druháku, tak jsem byla taková naivní a řekla jsem, že v té práci popíšu tu efektivitu toho norskýho modelu, no jenže ono to zas zatím není úplně možný. Ona na tom neodrostla jako generace, nebo víc generací, na kterých by se to dalo posoudit jako, jestli je to skutečně efektivní, nebo jestli je to až tak příliš liberální, že to vlastně nevychovává. Vlastně nevím. Ale docela jsem o tom jako četla různý články. Někdo to chválí, někdo to trošku jako rozporuje.“*

I4: „*Z Norska?*“

T: „*Prosím?*“

I4: „*Jako i z Norska?*“

T: „*Já jsem koukala, že ona tady ta paní ředitelka té instituce, toho Barnevernetu, byla jako v Praze na nějaký konferenci a četla jsem s ní nějaký rozhovor, kde vlastně ona jako připouštěla, že to má nějaký chyby, protože ono docela tady v Česku spousta lidí to docela drbe ten jejich model. Já jsem četla příběh nějakých vlastně dětí, kdy oni se tam totiž daj posílat anonymně jako ty udávky, nebo prostě že někoho udaj, a vím, že jako nějaká současná přítelkyně svého jako partnera, tak ten měl s nějakou bejvalou ženou děti dvě*

a ona na ni poslala jako udavačnej dopis, že se, podle jejího názoru, nestará o ty děti dobře. No a oni ji ty děti vzali, ten Barnevernet, že to asi posoudili. No a až po sedmnácti měsících ty děti se vrátily zpátky do péče tý matky, kdy ten soud řekl – ne jako, to bylo prostě neoprávněný a bylo to přehnaný. Jo jenže, těch sedmnáct měsíců těm dětem a tý mámě to nikdo nevrátí. No, a co jsem četla, tak problémem je, že ono právě tam je jenom ten soud, když už se to dostane k tomu soudu, ale že on má vlastně docela neomezenou moc vlastně ten Barnevernet. Že nemá kontrolní jako.“

I4: „A tam totiž jako, tam to není vůbec bráný ani jako udání. Vůbec to takhle oni nechápu. To chápeme takhle my, že se udáváme navzájem, když tady byla druhá světová a teď se udávaj Gestapu. Oni to berou úplně jinak. Oni jsou úplně jinak vychovaní, úplně jinak nastavení a oni to chápou jako pomoc. Opravdu, oni to chápou jako pomoc. Zrovna jsme teď v Norsku mluvili s jedním pánem, kterej tam žije jako Čech, už třeba patnáct, dvacet let. Patnáct let. A říkal, že jeho sousedovi se to stalo, přesně tohleto. Kdy on vyšel, vyšel na zahradu, přes plot mluvili s tím sousedem norským, že jo, bavili se, ještě si spolu dali nějakou štamprli, nebo něco takhle přátelsky. Přijel tam Barnevernet, já nevím, druhý den, protože on hnedka potom tam volal. Jsem říkal, tady by to bylo úplně nemyslitelný, že mluvíme spolu a hnedka za vašimi zády půjdu říct na policii, že něco. Šílený. Ale tam to takhle běží a oni cítí tu svoji občanskou povinnost pomoci té rodině, která si to neuvědomuje a vlastně zavolají tam, ale v tomhle kontextu. V té pomoci. Ale výsledky to má někdy šílený. Šílený ve smyslu, že sedmnáct měsíců čekáte a dítě je pryč a pak ho vrátím mamince, že to přehnal Barnevernet.“

T: „No, je to průšvih, má to limity, no.“

I4: „A víte, z čeho to vychází? Četla jste někdy, to si někde vyhledejte. Četla jste, jak oni pojmáj dítě? Čí to dítě je?“

T: „No, státu. Ne ty rodiny, takže proč oni by měli třískat v uvozovkách dítě, který je státu.“

I4: „Státu. Který jim nepatří. Ale to je taky zajímavý názor. To dítě patří státu, jo. A tím, že patří státu, tak si stát chrání to svoje, že jo. No, a takhle to dělaj. U nás to chápeme trochu jinak. Že dítě patří prvně rodičům, státu nějak taky, ale teda jinak, ale hlavně patří rodičům. Tam patří státu. Nebo alespoň takhle to oni prezentujou. No, a Komenský to říká ještě jinak. To je totiž zajímavý, komu mám tu odpovědnost. Jestli dítě patří mně, tak kdo má odpovědnost za to dítě? No, já. Jestliže patří státu, tak se zodpovídám státu. A Komenský říká – že patří rodičům, ale taky Pánubohu. Komenský to má ještě jinak postavený. Říká – musíte to dítě vychovávat dobře, protože nepatří jenom vám, ale patří

Pánubohu. Státu on nemohl říct, protože byli zas ty Habsburkové v té době, že jo. Takže stát to ne, ty by potřeli ty děti. Takže ono je to východisko. Jestli o tom ještě někde něco najdete.“

T: „No já jsem o tom hledala docela dost, no. A docela jsem se divila, protože jsem zjistila, že předtím jsem tomu absolutně vůbec nerozuměla. Že vlastně jsem o tom věděla jenom to, že se tam nemůžou využívat ty tělesný tresty, ale když jsem to četla. Ono jako otázka, jestli to není přehnaný, ale četla jsem právě, že by ty rodiče právě neměli vůbec pít třeba před dětma, že jo, jako alkohol. Že by neměli ukazovat i nějakou frustraci, nebo snad smutky jako před těma dětma.“

I4: „Hmm, to je přehnaný. To jsou ty extrém, jo. To jsou ty extrém. My máme obecně lidstvo problém držet střed. V tom máme fakt problém. My se potácíme od extrému do extrému. Ale ve všem.“

T: „Jo, já jsem si to říkala, že právě nejdřív tady máme autoritativní výchovu, ale pak teda přecházíme k liberální. A prostě úplnej extrém. Vychovávat extrémně a nevychovávat extrémně.“

I4: „Já jsem třeba byl na pracovní skupině úřadu vlády pro práci s děckama týranejma, a tak dále. A kolegyně tam měly nápady – no tak si požádáme do Rakouska, že jo, oni tam maj ty skvělý způsoby, do Ameriky – mě už to i tak trošku štválo, já jsem říkal – no kolegyně, co kdybysme se tak podívali třeba jak to dělal Komenský – vůbec je to nenapadne. Že my máme takovýho fakt velikána na výchovu, Komenskýho. Nikoho nenapadlo z toho týmu se zabývat jeho dílem, kde tam jsou naprosto unikátní přístupy k výchově. To nikoho nenapadlo. Všichni do Ameriky, do Rakouska, do Německa, já nevím kam, jenom ne k nám. To je velká škoda.“

T: „Hmm, jo, já jsem taky vytahovala něco z toho Komenskýho a třeba líbilo se mi vlastně i to, že on říkal, že ten tělesný trest by se měl používat vlastně jenom k umravnění a že pokud to dítě trestáme, musí vždy vědět za co. Protože často ty děti prostě vůbec nevědí, prostě dostanou přes pusku a vůbec nevěděj za co.“

I4: „To je další věc. A to, jak jsem říkal, že musí být hranice a sankce, tak jsem zapomněl dodat, že už od toho útlýho věku tam, kde už je to možný, by na tom ty děti měly spolupracovat s těma rodičema. To musí vymyslet rodiče a říct – podívejte, když tohleto, tak tohleto – aby to věděly dopředu. Protože je velmi nefér, když dítě něco udělá a ono neví, že to nemohlo udělat. Že nejsou tam ty hranice stanovený. Samozřejmě, Komenský žil v nějaký době, kdy se děti hodně trestaly tělesně, ale to nebyl jeho přístup. Komenský

právě říkal – tohleto ne, pojd'me to dělat jinak – ale i on právě připouští, že to dítě můžete plácnout. “

T: „Jo, právě jsem to taky četla, ale je pravda, že často se lidi snažej odklánět k tomu zahraničí a vůbec se nekoukáme na ty naše jména, který jako často maj fakt dobrý myšlenky. “

I4: „No, ale jako geniální. Vždyť si vemte, že Komenský dělal výuku a výchovu pro Švédsko, Velkou Británii, v tom Holandsku. Všude si ho zvali. “

T: „To je zajímavý, že vlastně u nás jako, on jako má takovýto to gró jako u nás, ale nepřihlížíme k němu často v těch případech. “

I4: „On má to gró v tom, že vám kdokoliv řekne, že to byl učitel národů. To je všechno. Všechno, co vám ty lidi řeknou. Já jsem se ptal na ped'áku studentů, který choděj na praxi, holky ve druháku, ve třetáku a říkal jsem – holky, Komenský – říkaj – jojo, učitel národů – Co napsal o výchově? To nevěděl nikdo. Nikdo nic. Informatorium školy mateřské, Jedno jest nezbytné a další tyhlety věci, kde on tam má geniální věci. Jenom to stačí převíst do praxe. Jo, a to je to. My jsme pak od extrému do extrému. Bud' od nevhodnosti, tý liberální, k přísný až. No pojd'me dál. “

T: „Pak tady mám teda další otázku. Myslíte si, že tělesné tresty užívané rodiči na dětech mají dopad na vývoj dětí, a pokud ano, tak jaký? “

I4: „Tělesné tresty v tý podobě, jak jsme o tom trošku mluvili, co to je, jak to vypadá. Něco to dítě udělalo a teď to teda ještě bude v afektu nebo i bez afektu. Tak a teď vysvliknu kalhoty, ten akt, jo, tak toho nejsem teda příznivec a tohleto může mít jako neblahý dopady na vývoj toho dítěte. Je to vlastně taková traumatogenní chvíle. To dítě může být ponižováno, sráženo jeho sebevědomí, vytváření pocitu méněcennosti. Ono ani tak nejde, myslím, o tu bolest, jako jde spíš o tu psychickou bolest, o to ponížení, o tyhlety jako věci. No, tak tam vidím nebezpečí v tom, že tam může dojít k nějakému jakoby disharmonickému vývoji u toho dítěte. A kdyby to bylo ještě v tom afektu. To je fakt traumatogenní situace pro to dítě, že milující osoba, která mu dělá to zázemí, to dítě to cejtí úplně nejvíc, že jo. A teď když je rozčílenej rodič, je v afektu, křičí na to dítě a v afektu nekontrolovaně ho mlátí, tak to je násilí na tom dítěti, to už není ani trest, to je násilí. A má to samozřejmě dopady. Ty vlastně, co se uvádí, může to být nějaká úzkostnost, depresivita, poruchy spánku, agresivita. Jo, u toho dítěte se může pak jako taky rozvinout, že bude jednat agresivně, je tam nějaká nápodoba toho chování. A hlavně, to velmi narušuje harmonický vývoj jeho schopnosti regulovat emoce. To je to nejdůležitější. Může být narušen nějaký zdravý vývoj regulace emocí. To je to nejvíc podstatný. Protože pak

jsou dospělí, který jednaj stejně. Jsou násilný. Takže to jsou ty dopady. A ty dopady ty pobídky můžou, podle mě, být jenom pozitivní, pokud ta pobídka není vůbec v afektu, je přiměřená, tak, jak jsem říkal, jo. Tak to naopak může stimulovat. Je to stimulace. Stimulovat to dítě, uvědomit si hranice, respektovat ty hranice, vnímat nebezpečí, vnímat prostředí, který je nebezpečný, který je bezpečný. Je to nějaká korektivní zkušenost toho dítěte. Takže to jsou pozitivní dopady ty pobídky. Protože ten fyzický trest, to nefunguje jako korektivní zkušenost, to je traumatická zkušenost.“

T: „Jo, to je dobrý, že jsme to takhle i rozdělili. Super.“

I4: „Jo, to jsem teďka takhle rozdělil. Korektivní a traumatogenní situace, zkušenost.“

T: „Můžete z vašich dosavadních zkušeností zhodnotit, zdali se častěji setkáváte s psychickými tresty nežli s těmi fyzickými?“

I4: „No, jako z mý zkušenosti teda, jo, z dětského krizového centra, tady. Tak mě teda spíš přijde, že víc jsou ty psychický. Takový manipulace. Třeba vy, co jste zažila na té ulici. To byla ryzí manipulace, šílená úplně. Takže mě spíš přijde, že tam jsou víc takový ty vydírání, že to dítě vydíraj ty rodiče, a nebudu tě mít ráda, když... Odmítání ty lásky, psychický různý manipulace. Mně teda přijde, že toho je víc, alespoň v tom mým prostředí, je víc tohohle.“

T: „No to je jako super. Ono to odpovídá tomu, co já jsem předpokládala v té práci trošku jako. Že já tam právě poukazuju na to, na ten paradox, jak my se vehementně snažíme, aby se na dítě už nikdy jakkoliv nevztáhla ruka, ani žádnou pobídkou, no, ale ty rodiče vlastně. My jako říkáme, tohleto se zakáže, ale nedáváme žádný jiný způsob, čím by to nahradili. A tak rodiče to nahraděj něčím jako, co jim nejlogičtějc přijde jako pod ruku. Takže to bude přesně tohle odmítání lásky, vydírání, manipulace, jako maj to po ruce hrozně dobře.“

I4: „Maj to po ruce a hlavně, my jsme na tohle zvyklí. Prostě manipulovat jeden s druhým. Já nevím, kde se to vzalo. No, dal by se udělat nějaký rozbor, kde se to bere. Ale v tom chování člověka, většinou to je tak, ne všichni to tak maj, ale chceme přimět druhýho k nějakýmu jednání, který my si myslíme, že je správný a co máme fakt po ruce, je ta manipulace. Je to vyhrožování, ale takový kultivovaný vyhrožování, se to dětem říká. Ne zabiju tě, že jo, ale co vlastně řekla ta maminka tomu dítěti – opustím tě, tys neposlechl, já tě opustím – to je, jak kdybyste řekla, že ho zabijete, protože pro to dítě je to existenciální záležitost v té chvíli. Takže ta manipulace je nám blízká. Psychický teror, psychický týrání je nám blízký, tak toho, já si myslím, vidím víc tady teda.“

T: „No, ono je pravda, že často, často ty rodiče nepovažují ani za tresty a využívají to jako tak, že o tom vlastně ani nevědí.“

I4: „Ne, oni to často nepoužívají jako trest, ale jako způsob výchovy. To je fakt způsob výchovy, způsob komunikace s dítětem. Když potřebuju někde to dítě mít, tak se používají takový šílenci. Ale to je fakt horší, než kdybyste to dítě plácla. Jenže takovejhle rodič, kterej tohle používá, tak má hrozně blízko k afektovanému jednání, a to dítě k tomu ještě mlátí. No, je to strašný.“

T: „No, ale já jsem si říkala, že vlastně ono to není tak překvapivé, že využíváme to psychicky, protože já si myslím, nebo co jsem tak viděla, tak ono je to někdy i vůči partnerovi. Že jako mu řeknete – tak a teď jsi mě naštvál a teď já s tebou nebudu mluvit, teď ti vlastně zatopím – a ono to je vlastně ono. Ono, když se mezi sebou třeba takhle bavěj partneři, tak mě přijde úplně logický, že se to hodí i na to dítě.“

I4: „Proto říkám, že je nám to blížký. Je nám to prostě v tom jednání blížký. My nejsme úplně zdravá kultura, co se týče vztahů. Nejsme. To teda kupodivu, nebo kupodivu nevím, to ta norská kultura, já jsem do ní nepronikl do nějakýho detailu, ale přijde mi zdravější trochu. Přijde mi zdravější. Oni mají to prosociální chování až tak silný, oni jsou prosociální, opravdu vás respektují, spíš vám chtějí pomoc než vás trestat. Protože výzkumy říkají, že trest nevede ke změně. No tento ne. Ten naopak u toho dítěte, když ho budete fyzicky nebo psychicky takhle trestat, tak spíš povede k neblahejm věcem. V tom nedojde ke změně v chování.“

T: „Myslíte si, že vzhledem k trendu společnosti, kterým je odchylování se od fyzických trestů, jsou ty psychické škodlivější?“

I4: „Ono těžko to zobecnit, že jsou škodlivější. Obojí, když se takhle špatně používá, tak je škodlivý. Obojí je škodlivý. Já mám zkušenost s tím, že takový to krutý fyzický trestání je tak hodně škodlivý jako psychický krutý trestání. Protože ono takhle, ono to nejde odpojit. Protože jak odpojit vlastně, když někdo seřezá dítě v afektu, jak odpojit, že to není už psychický týrání. Jo, to nejde odpojit. Protože to dítě to vnímá citově. Vnímá citový rozpoložení té mámy, toho rodiče, takže to nejde odpojit, podle mě.“

T: „Jo, to je dobrý, to mě nenapadlo vlastně.“

I4: „Tak jako vlastně čistý psychický týrání nejde odpojit úplně od té somatiky, protože děti, který zažívají psychický teror, somatizují. To se nedá odpojit ani tak, ani tak, jo.“

T: „Jojo, to je pravda. To je dobrá odpověď. Mě to takhle ani nenapadlo, takže to jsem ráda, že to zaznělo. Jaké jsou podle vás vhodné alternativní druhy trestání, které netraumatizují jedince?“

I4: „Tělesný trest já bych nepoužíval vůbec, to bych na tý škále prostě neměl. Když je o takovouhle tělesnou intervenci, tak bych dal jenom pobídky, pouze. Bez toho afektu, a jak jsem říkal. Podle mě, je to individuální záležitost, můžeme dát nějakou škálu na výběr, ale já bych to nepojal tak zobecněný, že tak teď je tady odborník, ten to takhle řekl, a to budu používat, jak budu chtít. Je to individuální podle charakteru dítěte, mentality dítěte, věku dítěte, vývojovým stupni toho dítěte. Ono se to jeví složitý pro ty rodiče, ale v praxi to tak složitý není, protože to dítě nejlépe znají oni. Oni by nejlíp měli znát to dítě. Co mu dělá dobře, co už mu vadí, kde už prožívá frustraci. Oni čekaj od těch odborníků nějaký univerzální rady, oni jsou největší odborníci na to dítě. Ale měli bysme je učit, my odborníci, ty rodiče, jak se to dělá. A to je to ono. Takže alternativa. Čili nastavím hranice a potom adekvátně tomu všemu, co jsem říkal, nastavím tu sankci neboli to omezení. A jaký to může být omezení? No jiný bude u dvouletého dítěte, jiné u tříletého, jiné u čtyřletého a teď si vyberte tu škálu. Když to bude dvouleté dítě, tak u dvouletého dítěte, tam ta komunikace tam s ním je taková, jaká je, a když ho potřebuju teda k něčemu pobídnout, tak fakt tam bych si dovolil tam to tělesný, no. Adekvátní trest nebo to omezení, jde o to naučit ty lidi ten charakter toho, ten princip. Mělo by to bejt omezení a mělo by tam to dítě prožít frustraci. Mírnou frustraci. Takže co to může bejt? Dejme tomu, to dítě je třeba zvyklý, že se dívá na pohádky a já jako rodič vím, že ho pohádky bavěj. A domluvili jsme se – hele, když tohle, tak teda pohádka, ale za odměnu, tak pohádka za odměnu dneska nebude – to dítě se nezblázní, žádný traumatogenní, to dítě bude třeba brečet, a to je ta frustrace, to je jediné v pořádku a budu v tom důslednej, prostě ať si pobřečí malinko. Čili alternativa může být, že mu nedovolím tu výhodu a odměnu, kterou třeba běžně má, když se chová v pohodě. Může to bejt cokoliv takovýho. Někdo řekne – ale ty mu zakážeš pohádku, víš, co to pro něj bude – no tak co to bude. Uvidí ji zítra. A hlavně důležitý, a to říká Vygotskij, ruskej, skvělej na vývojovou psychologii, jmenuje se to Zóna nejmenšího rozvoje, to znamená, že to omezení musí bejt adekvátní. Nesmí být veliký. Nemůžu mu pohádky zakázat na celej tejden. To bych byl blázen a budu ho zase traumatizovat to dítě. Ne, ne, ne, jenom malej krok. Malej krok. Jenom tu jednu pohádku a zítra už ji zase budeš mít.“

T: „Jo, tak mně to docela zní, protože jsem četla něco podobnýho, myslím si, že se to jmenovalo Respektující výchova, že ten autor, myslím, že Gordon to napsal, tak ten tam vlastně psal o tý technice přirozených následků. Že vlastně vy předem to dítě jako ztotožníte nebo seznámíte s nějakou pravidlami, a pokud to dítě to poruší, tak i ví přesně, jaké trest přijde. Já jsem to právě četla na tom příkladu, že tam byli jako dva

rodiče a syn šel ke kamarádovi. A oni řekli – dobře, ale přijdeš v pět, pokud nestihneš přijít v pět a budeš to vědět už předem, tak mi zavolaš, abych já věděla, že jsi v pořádku, pokud ale nepřijdeš v pět a nezavolaš mi, tak příště budeš u toho kamaráda o hodinu míň.“

I4: „Super, skvělý. O hodinu míň. Není to celej zákaz, je to o hodinu míň. Úplně nadhernej příklad, si myslím. Úplně vzorovýho přístupu. Jednoduchýho krásnýho přístupu. Vede to dítě k zodpovědnosti – nezavolaš jsi, vykašlal ses na to – ano, můžu přelíst tu hranici, to je dobře, aby byla přelezitelná, hranice nesmí být do nebe – a máš odpovědnost, nezavolaš jsi mi, tak sis sám zvolil, že o tu hodinu budeš mít míň – ale je to adekvátní prostě omezení. To je přesně ono, to je ten princip. Jinej bude u čtrnáctiletýho kluka nebo holky, a jinej osmi a jinej u pěti. Ten princip ty lidi naučit, ne jim dát škálu alternativních, co se dá.“

T: „Jo, super, mně se to právě líbilo, tak mě zajímalo, jestli to budete cejtít stejně.“

I4: „Jojo, to je úplně ono.“

T: „Tak a pak už tady mám teda poslední otázku a ta teda souvisí s tím norským výchovným modelem. Myslíte si, že je možné přenesení norského výchovného stylu do českého prostředí a společnosti? My už jsme si teda řekli, že je to jiná kultura a že něco je přenositelný a něco ne. Že oni teda vnímaj i jinak to dítě.“

I4: „Oni vnímaj jinak ten postoj, ten poměr k dítěte. Poměr stát, dítě. Maj to trochu teda jinak. Nebo asi dost. Naše kultura to má fakt jinak. Nebo vy si myslíte, že dítě patří státu a ne rodičům?“

T: „Ne, já si to nemyslím teda.“

I4: „Já si to taky teda nemyslím. Ale něco na tom je zdravýho. To znamená, že i ten stát se má starat o zdraví těch dětí. Protože to by potom při násilí na dětech nikdo nezasáhl. Takže ano, musíme se ale o tom bavit, aby zase nebyl extrém. Podle mě, že dítě patří státu je extrém. Podle mě, že za dítě má odpovědnost jenom rodič, že už stát ne, nikdo, to je taky extrém. To se mi líbí, že tu odpovědnost mám taky za to, jak to dítě vychovávám, jestli ho doma třískám, to není jenom moje svévole, já bych se měl někomu zodpovídat. A podle Komenskýho bych se měl zodpovídat Bohu, před tím totiž už nikdo neunikne.“

T: „Jo, určitě. Vy to teda dost znáte ten výchovnej styl v tom Norsku, tak dokázete říct třeba konkrétně, co byste k nám třeba i přenesl? Jakože jaký ty aspekty výchovy od nich?“

I4: „Já bych přenesl jako některý principy, který by jsme si museli i trošku upravit do našich podmínek. A mně se třeba u nich líbí zájem o to dítě. A je to opravdový zájem o prospěch jakoby mladý generace. To se mi moc líbí, protože už založili ten fond Global, jestli jste o tom slyšela, je to sice o financích, ale mně se na tom líbí myšlenka, že veškerý

peníze, co vytěžeš z ropy, dávaj na jeden balík, to investujou do světa, maj z toho další prachy, a to všechno patří tomu národu. To všechno patří té mladý generaci. To se mi líbí. Tady rozházeli všechno a mladá generace nedostane nic. Naopak budou mít dluhy akorát. Šílený, úplně to nesnáším. Čili, co bych přenesl, je opravdu myšlenka zájmu o mladou generaci, aby prosperovala a ten zájem je myšlený tak vážně, že pro to dělaj dobrý kroky, třeba jako ten Global fond. Ale teď nejde o ty prachy. Pro mě to znamená, že bysme měli sáhnout do naší historie, vytáhnout třeba toho Komenskýho a učit ty děti a dávat jim toho Komenskýho. Tak to je o tom. Nemáme ropu, máme Komenskýho. Takže to bych třeba od nich vytáhl. To se mi jako líbí, ten postoj k mladý generaci, ta odpovědnost k mladý generaci. To se mi jako líbí. Co ještě v té výchově? Myslím si, že je dobrý, že oni vcelku, když je maminka samoživitelka a vychovává ty děti, tak ten systém jí zvýhodňuje, finančně, sociálně, se o ni vlastně stará. Dneska jsem tady měl maminku, která má tři děti, má rakovinu, metastáze, doktoři ji řekli tři měsíce života a není schopnej se o ni systém postarat prostě tady v té republice. Je sama na to a systém se o ni není schopen postarat. Třeba jenom ve smyslu, ona má bydlení mizerný prostě potřebovala by, a hrozně schopná ženská. Takže to se mi taky líbí a taky bych to přenesl. Takovou tu starost národa, toho státu o ty lidi, který vychovávaj ty děti, nemaj třeba takový možnosti, jak to dělat dobře, tak je podpořit v tom, co v té výchově. Samozřejmě, myslím si, že je moc dobrý, oni maj peníze na výzkum a norský výzkum je skvělej, že v podstatě tělesný tresty a násilí na dětech a teď mluvím o tělesných trestech, tak, jak jsem o nich mluvil, že s nima nesouhlasím, že tělesné tresty, ponižování dětí touto formou, nebo jinou formou, třeba i tou psychickou, a násilí na dětech, ty děti ničí. A oni to vědí, oni na to maj neuropsychology, maj výzkumy v té neuropsychologii, v neurobiologii, mají fakt dobrý studie, že skutečně potvrzujou, že děti, který zažívaj domácí násilí nebo nějaký násilí, potom působěj násilí v budoucnu. Tak to bych třeba přenesl k nám taky. To vědomí toho, že ty dopady jsou velký. Opravdu přenýst sem to vědomí, že ty dopady jsou zásadní na to dítě. A pro mě to není ale téma, že dítě nebudu moct štípnout nebo plácnout po zadku. To vůbec není tohle téma. Takže to bych sem teda přenesl, jako jejich vzdělání, jejich vědomí tady o tom v té neurooblasti, která je teda nezpochybnitelná. “

T: „Jo, takhle je to úplně super. Moc děkuju.“